

GASTELER BİZİ SÖYLER

**MEDYADA TRANSFOBİK VE HOMOFOBİK
NEFRET SÖYLEMİ RAPORU 2016
NEFRET, KALIP YARGI VE GÖRÜNMEZLİK DUVARI**

Yayın

Gasteler Bizi Söyler

Medyada Transfobik ve Homofobik Nefret Söylemi Raporu 2016
Nefret, Kalıp Yargı ve Görünmezlik Duvarı

Yayına hazırlayan

Kaos GL & Pembe Hayat

Türkçe Basım Tarihi: Şubat 2017

Grafik Tasarım: Ceket Medya

www.ceketmedya.com

Baskı ve Cilt: Ayrıntı Basımevi, Ostim Ankara.

Tel: 0312 394 55 90

Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği

Adres: Ataç 1 Sokak No: 3/8 Yenışehir Ankara

Telefon: 0 312 433 85 17

Faks: 0 312 433 85 18

E-Posta: pembehayat@pembehayat.org

Web: www.pembehayat.org

Kaos GL Derneği

Telefon: 0 312 230 03 58

Faks: 0 312 230 62 77

E-Posta: bilgi@kaosgldernegi.org

Web: www.kaosgl.org

Bu rapor Pembe Hayat ile Kaos GL Dernekleri tarafından yürütölen Ayrımcılığa Karşı Gökkuşaağı Koalisyonu Projesi kapsamında Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı'nın finansal desteğiyle basılmıştır. Avrupa Birliği raporun içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlölük kabul etmez.

İÇİNDEKİLER

Önsöz niyetine

1. Bölüm: 2016'da LGBTİ'ler neler yaşadı?.....5
2. Bölüm: 2016 Medya İzleme Raporu'ndan-LGBTİ'ler medyada kendine yer bulabildi mi?.....9
3. Bölüm: Ben nerde yanlış yaptım?-Medyadan nefret söylemi, stereotipleştirme ve ayrımcılık örnekleri; haber analizi 11
4. Bölüm: Hak temelli habercilik için kılavuz..... 27
5. Bölüm: LGBTİ kavramlar sözlüğü 39
6. Bölüm: Yanlış sorulara doğru cevaplar..... 45
7. Bölüm: Nefret nedir? 51

1. BÖLÜM

2016'DA LGBTİ'LER NELER YAŞADI?

2016 hepimiz için zor bir yıldır. Neler yaşamadık ki? Bir yanda bombalı saldırılar, diğer yanda darbe girişimi ve ardından ilan edilen OHAL...

Kaos GL dergisinin Ocak-Şubat 2017 sayısı için Almanak hazırladık. 2016'yı hep olumsuzluklarla, mutsuzlukla hatırlamak istemediğimizden olsa gerek güzel haberleri de ön plana çıkardık. Malum; hafızamız, hatıralarımız, anılarımız, hikayelerimiz kadar varız. Ve yaşadığımız müddetçe kötülüklerin yanı sıra iyilikler de bizle birlikte. Kötü zamanlarda bu iyiliklere, birbirimize tutunmak belki de en kıymetli umut dedik ve KaosGL.org'ta yayınlanan haberlerin penceresinden 2016'ya baktık. Medya raporumuz için almanağın özetini de hem hatırlamak hem de medyada LGBTİ'lerin nasıl yer aldığına bakmadan önce bizim penceremizden neler olduğuna bakmak istedik.

Ocak ayına Pembe Hayat'ın beşincisini düzenlediği Kuirfest ve Homofobi Karşıtı Yerel Buluşmalar'ın 7 şehre gitmesi damgasını vurdu. Kaos GL'nin yirminci kuruluş yılında kazanılan nefes alanlarını hatırlamak ve genişletmek için kurulan ev sergisi 'Gelecek Queer' sergisi de İstanbul'daydı. Ocak bir yandan da Barış İçin Akademisyenler'in hedef gösterildiği ay oldu.

Şubat ayı, ilerleyen aylarda yasalaşacak Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu tasarısına ilişkin tartışmalarla geçti. Tasarı, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini görmezden geldiği için eleştirildi. Şubat'ın iç ısıtan etkinliği ise Siyah Pembe Üçgen'in Baki Koşar Festivali idi.

Mor ve gökkuşağı Mart ayında daha bir coşkulu dalgalandı. 3 Mart Dünya Seks İşçileri günü ve 8 Mart Dünya Kadınlar günü dolayısıyla ülke genelinde etkinlik ve yürüyüşler yapıldı. Uluslararası Feminist Forum ise “Beden” temasıyla beşinci kez Ankara’da yapıldı. Mart ayında maalesef Ankara’da bir patlama daha gerçekleşti. Güvenpark patlaması Ankara’yı ve ülkeyi yasa boğdu.

Nisan ayı Kaos GL ve LGBTİ hareketi açısından zor bir aydı. IŞİD’in Kaos GL’yi hedef alacağına ilişkin istihbarat belgesi dolaşıma girdi. Yetkililer Kaos GL’yi korumayı reddetti. Tehditlere rağmen Kaos GL Derneği 2006 yılından beri sürdürdüğü Homofobi Karşıtı Buluşma kapsamında Nisan ayında 13 şehirde etkinlik yaptı.

LGBTİ’ler; 1 Mayıs’ta Mersin, Adana, İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir, Diyarbakır, Denizli, Çanakkale ve Antakya’da sokağa çıktı. 17 Mayıs Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü dolayısıyla Ankara’da 11. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma yapıldı. Her yıl geleneksel olarak buluşma sonunda yapılan yürüyüşü ise Ankara Valiliği engelledi.

Haziran ayına Mersin, Denizli, İzmir, Antep ve İstanbul’daki onur haftaları ve yürüyüşleri coşku ve gökkuşağı kattı. İzmir’de Onur Yürüyüşü yasak dinlemedi. İstanbul’daki Trans ve LGBTİ+ Onur Haftaları ise tehditlere rağmen yapıldı. Her iki yürüyüş de Valilik tarafından yasaklandı, LGBTİ’ler sokağa çıktı. Polis yürüyüşlere saldırdı. Ancak hafızalarda kalan “Ne de güzel dağıldık” cümlesi oldu.

Temmuz’da darbe girişimi yaşandı. 15-16 Temmuz günlerinde çok sayıda kişi hayatını kaybetti. Darbenin ardından halen devam eden OHAL ilan edildi. OHAL koşulları insan haklarını tehdit etmeye devam ediyor.

Ağustos ayında ise iki üzücü haber LGBTİ toplumunu derinden etkiledi. Suriyeli eşcinsel mülteci Wisam Sankari ve trans kadın Hande Kader öldürüldü. LGBTİ’ler şiddete karşı sokağa çıktı.

Eylül ayında LGBTİ örgütlerinin Türkiye’nin Avrupa Birliği İlerleme Raporu’na ilişkin raporu yayınlandı. Raporda, 2015 yılında LGBTİ haklarının geriye gittiği vurgulandı.

Ekim ayında, Kaos GL’nin 2016 ilk yarısına ilişkin insan hakları ihlalleri raporu yayınlandı. KaosGL.org yeni tasarımıyla bir kez daha merhaba dedi.

2. BÖLÜM

LGBTİ'LER 2016'DA MEDYADA KENDİNE YER BULABİLDİ Mİ?

Kaos GL Derneği'nin LGBTİ'lerin günlük gazetelerin kendi hazırladığı haberlerde nasıl yer aldığını incelediği 2016 Medya Raporu yayınlandı. Gazetelerin kendi hazırladıkları haberlerde LGBTİ, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ifadelerinin geçtiği pek çok yer olsa da yalnızca ana konusu LGBTİ olan haberlere odaklanan rapordaki bilgilere göre 2016'da medyada LGBTİ'ler kendine çok az yer bulabildi.

Özellikle Mayıs ve Haziran aylarında hem olumlu haber hem de olumsuz haber sayısında diğer aylara göre belirgin bir artış gözlemleniyor. Raporda bu durum 17 Mayıs Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtı Gün etkinlikleri ve Mayıs-Haziran aylarında farklı şehirlerdeki Onur Haftası ve Yürüyüşü etkinlikleri ile açıklanıyor.

Orlando katliamının da hem ana akım hem alternatif medyada geniş bir şekilde görüldüğü belirtiliyor.

Raporda, Mart ayında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla haber sayısında artış görülmesi beklense de rakamların bunun tersini gösterdiği vurgulanıyor:

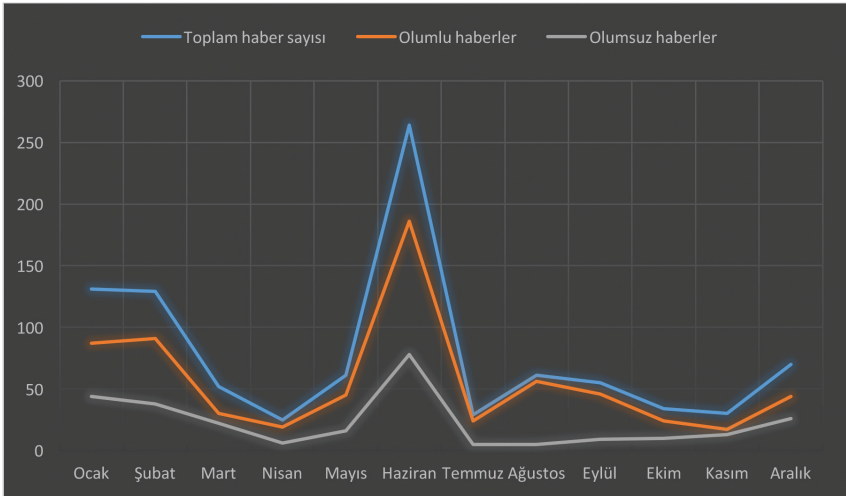
“Bunun nedeni Dünya Kadınlar Günü'ne ilişkin haber ve etkinliklerde LGBTİ'lerin çoğu zaman anılmaması; anıldıklarında ise sadece isimlerinin geçmesidir. Lezbiyen, biseksüel ve trans kadınları konu alan, yaşadıklarını yansıtan çok az haber yayınlanmıştır.”

Rapora göre 2016 yılı bir bütün olarak değerlendirildiğinde olumsuz haberlerin büyük çoğunluğunun stereotipleştirmeden kaynaklandığı görülüyor.

Temmuz ayında ana konusu LGBTİ'ler olan toplam haber sayısında dramatik bir düşüş yaşandı. Rapora göre bunun nedeni 15 Temmuz Darbe Girişimi ve ardından ilan edilen OHAL olarak yorumlanabilir. Darbe girişimi ve ardından yaşanan “büyük ve ulusal medyatik gelişmeler” içerisinde LGBTİ'ler kendisine yer bulamadı. Medyada görünürlük ilk 6 aya göre ciddi biçimde azaldı.

Raporda, yıl sonuna doğru en çok haberleştirilen gelişmeler şöyle aktarılıyor:

“Bunun iki istisnası Ağustos ve Aralık ayları. Ağustos ayında Suriyeli eşcinsel mülteci Wisam Sankari'nin öldürülmesine ilişkin KaosGL.org'un özel haberi Kaos GL kaynaklı bir şekilde yazılı medyada sıkça yer aldı. Trans kadın Hande Kader'in öldürülmesi de Ağustos'ta medyada kendisine yer bulabilen gelişmelerdendi. Aralık ayında ise Kaos GL'nin çeşitli araştırma raporları ve Ayrımcılık Karşıtı Sempozyum'un medyada diğer LGBTİ haberlerine göre daha fazla yer aldığını gözlemledik.”

3. BÖLÜM

HABER ANALİZİ:

BEN NERDE YANLIŞ YAPTIM?

2016'DAN NEFRET SÖYLEMİ, AYRIMCILIK VE KALIP YARGI ÖRNEKLERİ

LGBTİ AFİSİNİ YIRTAN DOKTOR HAKKINDA SUÇ DUYURUSU

Ahlaksızlığın ahlaksızlığı

Toplumda ahlaksızlığı yaygınlaştırmak için ifsad çalışması yürüten LGBTİ adlı grubun hastanenin yemekhanesine astığı afişi yırtıp atan doktor hakkında suç duyurusunda bulunuldu. **Şanlıurfa Balıklığı Devlet Hastanesi'nde yaşanan olayda ahlaksızlık afişini yırtıp çöpe atan doktor hedef alındı.**

▶ **SANLIURFA** Balıkgölü Devlet Hastanesi'nin yemekhane katına asılan LGBTİ afişini yırtan doktor Ahmet Mehmet Doğan hakkında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği üyeleri olduğu öğrenilen bir grup suç duyurusunda bulundu. Geçen 4 Mayıs günü saatlerinde Sosyal Hizmetler Uzmanları Derneği tarafından LGBTİ tanınlar Kavramlar, LGBTİ hareketinin Türkiye'de ve Dünyada gelişimi, ayrımcılık ideolojisi,

heteroseksizm alt yapısı, **LGBTİ** ile sosyal çalışma ve sosyal hizmet vakaları' yazılı afiş hastanenin yemekhane katında bulunan panoya asıldı. Afiş, Balıkgölü Devlet Hastanesi doktorlarından Ahmet Mehmet Doğan tarafından yırtılarak çöpe atıldı. Yırtılan ahlaksızlıktan utanmayan ve bu ahlaksızlığa katış çöken doktora öfkelenen kalabalık afiş yırtan doktor Ahmet Mehmet Doğan hakkında suç duyurusunda bulundu.

5'li asker 8 yaralı

İstanbul'da askeri kışla yakınında patlama

▶ **SANCAKTEPE'DE** Demangazat Caddesi üzerinde bulunan İsmail Hakkı Tunçoğlu Kışlası yakınında bir askeri patlama meydana geldi. Demangazat Mahallesi Vurgun Sokak'ta meydana gelen patlamada 5'li asker olmak üzere 8 kişinin yaralandığı belirtildi. Patlamadan, askeri araçta bulunduğu bir mobilite meydana gelmiş olduğu ifade edildi. Patlama yerine itfaiye ve sağlık ekipleri sevk edildi. Polis olayla ilgili soruşturmayı sürdürüyor.

"BOMBA YÜKLÜ ARAÇ SERVİS ARACININ GEÇİŞİNİ MÜTEAKİP PATLATILDI"

ASKERİ kaynaklar, Samandıra'daki askeri kışla yakınında bomba yüklü araçta servis aracının geçişini müteakip patladığını açıkladı. Askeri kaynaklardan edinilen bilgiye göre, Samandıra'da bomba yüklü bir araç, servis aracının geçişine müteakip patladı. Patlama etkisiyle araçın sağ arka tarafından gelen alev ve patlayan maddede korunduğu civillerden dolayı araçın ön tarafında tutuşma olduğu belirtildi. Civillerden dolayı iki personel hafif şekilde yaralandığı kaydedilirken 3 personele tedbirin serum bağlandığı, yakında taburcu olmalarının beklendiği ifade edildi.

13 Mayıs 2016, Milli Gazete

Milli Gazete'nin 13 Mayıs 2016 sayısında Urfa Balıklıgöl Devlet Hastanesi'nde, sosyal hizmet uzmanları ve sağlık çalışanlarına yönelik homofobi ve transfobi karşıtı bir etkinliğin afişini bir doktorun yırtması ve ardından yaşananlar haberleştiriliyor. Haberde LGBTİ'ler "ahlaksız", "ahlaksızlığı yaygınlaştırmak için ifsad çalışması yürüten grup" olarak tanımlanıp hedef gösteriliyor. Homofobi ve transfobi karşıtı bir etkinliğin afişlerini yırtarak ifade özgürlüğünü engelleyen bir hekimin hedef alındığı öne sürülerek gerçekler çarpıtılıyor. Haberde "LGBTİ adlı grup" ifadesi bilinçli bir şekilde seçilerek LGBTİ kimlikleri hayatın doğal ve olağan bir parçası olarak gösterilmek yerine; yabancı, tehdit unsuru ve tuhaf gösteriliyor. Haberin genelinde LGBTİ'lerin yanı sıra mesleki sorumluluklarını yerine getiren Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği de hedef gösteriliyor, "ahlaksız" olarak damgalanıyor. Haber; hedef gösterme, homofobik ve transfobik nefret söylemi ve "LGBTİ adlı grup" ifadesiyle stereotipleştirmeye örnek oluşturan bir haber.

13 Mayıs 2016, Yeni Akit

Bundan yıllar sonra bugünlerin medyasını inceleyecek birilerinin anlam veremeyeceği bir gazete var: Yeni Akit. Biraz uzaktan bakıldığında bir yayın organının nefret, hedef gösterme, şiddet ve ayrımcılığı bu kadar yeniden üreten bir çizgiyi nasıl istikrarlı bir biçimde sürdürdüğü hakikaten anlaşamıyor. Yeni Akit'te 13 Mayıs'ta yer alan haber, İtalya'da evlilik eşitliği ve

19 Haziran, Milat

Milat gazetesi Onur Yürüyüşü'nün İstanbul Valiliği tarafından yasaklanmasını "Onursuz yürüyüşe dur dendi" ifadeleriyle sayfalarına taşıdı. Gazetenin "özel haberi" boyunca eşcinsellik hedef gösterilirken, LGBTİ haklarını savunan siyasi partiler de nefretin odağındaydı. Nefret söylemi ve suçu özellikle homofobik ve transfobik nefret; her zaman LGBTİ'leri hedef almaz. Milat gazetesinin bu haberinde olduğu gibi kişi ya da grupların siyasi rakip olarak gördükleri, "küçük düşürmek" istedikleri grupları hedef almak için LGBTİ'lerin, eşcinsel ve trans kimliklerin araçsallaştırılması da nefret söylemidir.

Haberde "Her eşcinsel aynı mıdır?" ara başlıklı bölümde nefret söyleminin yanı sıra eşcinselliğe ilişkin yanlış bilgiler de okura "kesin, bilimsel bilgi" gibi sunuluyor. Muhabir kendi önyargılarını mutlak doğruymuş gibi yazıyor, okuru manipüle etmeye çalışıyor. Cinsel yönelim, doğuştan gelen bir özelliktir. Kişilerin cinsel pratikleri, arzuları farklılaşabilir ancak cinsel yönelimi değiştireceğini iddia etmek hem bilimsel değildir hem de eşcinsellere dönük psikolojik ve fiziksel işkencelerin kapısını aralar.

Amerika Birleşik Devletleri Madde Bağımlılığı ve Ruh Sağlığı Hizmetleri İdaresi Müdürlüğü'nün raporuna göre, lezbiyen, gey, biseksüel ve trans gençlere yönelik "onarım terapisi" uygulamalarının son bulması gerekiyor. Konuya ilişkin bir rapor yayınlayan kurum "onarım terapisi" iddialarının herhangi bir gerçekliği olmadığını belirterek şunları vurguladı:

"Bir çocuk ya da ergeni herhangi bir cinsiyet ifadesi ya da kimliğine zorlamak veya aileleri çocuk ve ergenlerin toplumsal cinsiyet ifade ve kimliklerine ilişkin baskı uygulamaya teşvik etmek kabul edilemez. Bu uygulamalar aynı zamanda zararlı toplumsal cinsiyet stereotiplerini de yeniden üretmektedir."

Cinsellik farklı dinamikleri olabilen karmaşık bir süreç ve özellikle indirgemeci yorumlar içeren yaklaşımlar cinselliği açıklamakta yetersiz kaldığı gibi toplumsal değerlerle ilişkilenen kalıp yargıları da üretme potansiyeli taşımaktadırlar. Bu noktada bilimsellik iddiası altında aslında normatif toplumsal değerlerin yeniden üretildiğini ve de insanların cinsellik konusunda muazzam bir bilgi kirliliği ile karşı karşıya bırakıldığını görmekteyiz.

ALSANCAK travestilere teslim oldu

■ ALSANCAK'TA her gece yaşanan travesti işgali vatandaşları isyan ettirdi. Semt sakinleri, "Burası bir zamanlar İzmir'in en nezh yeri idi. Artık geceleri sokağa çıkamıyoruz. Çocuklarımızı, torunlarımızı sokağa salamıyoruz" diyerek sorunun çözülmesini istedi.

ALSANCAK'TAN KAÇIŞ!

İzmir'in kalbi konumunda bulunan Alsancak semtinin geceleri fuhuş ve travesti terörüne teslim olmasın, buradaki emlak fiyatlarını da düşürsün. Alsancak'taki emlakçılar, travestilerin yoğun olarak bulunduğu sokaklarda yaşanan ev sahiplerinin malikelerini değerinin altında satarak başlıca senelere yerleştiğini belirtti. Alsancak'ta 30 yıldır emlakçilik yaptığını belirten Osman Temizel, "Ev sahiplerinin travestilerin etkisiyle emlakları da bir alıp veremedikleri yok ancak bu kişiler bulaşıcı hastalıkları apartmanlarda alacak alıp çevreyi rahatsız etmeye başladığı zaman emlak sahipleri evlerini satıp buradan kaçmaya başladılar. Bu için

ahşahki beryutunu dilitmeseyen bazı ev sahipleri ise ailelere 400 lira kira vererek bir daireyi travestilere bin 500 liraya veriyor" dedi.

III Sastik veriyor

Emlakçı Hasan Cemaloğlu da, "Siz evi alıyorsunuz ancak bu kişiler de fuhuş için travestilere gittikçe ya da sınırlı olarak kiraya veriyor" dedi.

Satışla geyrimenkullerinin değerinde bir düşüş olduğunu savunan İzzet Emsak, Komisyoncular Odası Başkanı Mesut Görüşünce ise, travestilerin yoğunlaştığı bölgelerde ev kiralarının iki katına çıktığı vurguladı.

Alsancak'ta fuhuş isyanı

Fuhuşçuların mahallenin sokağında yaşadığı isyanlar ev sahipleri emlaklarını değerinin altında satarak başlıca senelere yerleşiyor.

27 Ekim, Yeni Asır

Yeni Asır gazetesinin, "Alsancak travestilere teslim oldu. Nezh rezalet" başlıklı hedef gösteren haberinin ardından polis İzmir Alsancak'ta baskısını arttırdı. İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne atanan Hüseyin Aşkın'ın talimatı ile Alsancak Bornova Sokağı başta olmak üzere çevre sokaklarda nöbet tutan ve devriye gezen polis, bölgeden yaya veya araçla geçenlere de kimlik kontrolü ve uyuşturucu taraması yaptı. Polisin bu uygulamayı her akşam yapacağı kaydedildi. Uygulama kapsamında 501 kişinin kimlik ve GBT kontrolü yapıldı. Polisin bu uygulamasını Yeni Asır gazetesi, "Yeni Asır'ın haberleri üzerine polis travesti işgalini bitirdi" ifadeleriyle haberleştirdi. Gazete transları senelerdir yaşadıkları bölgede "işgalci" diye tanımlayarak transbik nefret söyleminde bulundu.

3 Eylül 2016, Hürriyet

Doğan Haber Ajansı kaynaklı haberde bir trans kadının evinde ölü bulunması konu ediliyor. Larissa'nın kimlikte yer alan ismi açık bir şekilde yazılıyor. Birçok trans kadın ve erkek doğumlarında kendilerine atanan cinsiyeti ve haliyle o cinsiyete ait ismi reddediyor. Resmî olarak kimliklerindeki ismi değiştirmeseler bile, kullandıkları isim ile anılmayı tercih ediyor. Medya çoğu zaman bu isimleri 'takma isim' olarak görüyor. Ancak örneğin Cüneyt Arkın hakkında kimse kimlikteki ismi olan Fahrettin Cüreklibatür diye bahsetmiyor. Habercinin etik olarak habere konu olan kişiyi kendini tanımladığı biçimiyle yazmak zorunda olduğunu Star gazetesine ve 'takma isim' takıntılı diğer gazetelere hatırlatmak gerekiyor. Gündelik hayatta, edebiyatta veya akademide sınırları belli olmak koşuluyla 'travesti' kavramı kullanılabilir. Ancak haber dilinin daha nesnel olması açısından yıllardır olumsuz imgelerle beslenen 'travesti' kelimesi yerine trans kadın tercih edilmeli.

MUĞLA'nın Bodrum ilçesi Konacık Mahallesi'ndeki lüks bir sitede yalnız yaşayan Larissa takma adlı **travesti** Bora Kurtuluş'un (37), telefonlarına cevap vermemesi ve işe gitmemesi üzerine merak eden arkadaşları D.K., dün saat 01.00 sıralarında evine gitti. Açık olan kapıdan eve giren D.K., Kurtuluş'u salonda koltukta hareketsiz halde buldu. Eve gelen sağlık ekipleri Kurtuluş'un yaşamına yitirdiğini belirledi. Kalp krizinden öldüğü tahmin edilen Kurtuluş'un cesedi kesin ölüm nedeninin tespiti için otopsi yapılmak üzere Muğla Adli Tıp Kurumu morguna kaldırıldı. Polis, Kurtuluş'un çalıştığı bardaki arkadaşlarının ifadelerine başvurdu. ■ **Yaşar ANTER / DHA**

Bora Kurtuluş

Geçmiş yıllardan örnekler

Medyada LGBTİ olmayı “hastalık, sapkınlık, suç, günah, anormallik” şeklinde tanımlayan; LGBTİ’leri ötekileştiren, marjinalleştiren, aşağılayan, hakaret eden veya LGBTİ oluşları başka gruplara hakaret etmek için kullanan haberlere sıklıkla rastlıyoruz. Okyanusta bir damla sayılabilecek birkaç haberi incelemek medyanın ahvali konusunda zihin açıcı olacaktır;

- 13 Ocak 2014 tarihli Takvim gazetesi, teknik direktör Yılmaz Vural’ın, Türkiye’de eşcinsel futbolcular olduğunu, gay olmanın başarıya engel olmadığı yönündeki açıklamalarına yer verdiği habere, “Gay anasını!” başlığını atarak, sözü edilen bireylere yönelik olumsuz bir algının yaygınlaşmasına ortaklık ediyor, ötekileştiriyor.
- 4 Mart 2014 tarihli Şok gazetesindeki bir haber; İran Kadınlar Futbol Ligi’nde bazı takımların trans bireyleri oynatmasının tepki çektiğini iddia ediyor. “...maçlarda daha büyük şans elde etmek adına travestileri oynattığı anlaşılınca ülke ayağa kalktı! ...futbolcuların arasına travestiler sızınca ülkede skandal patladı. ...Sporcular huzursuz oldu” denilen haberde, federasyonun ligde yer alan bütün kulüplerin kadın oyuncularını teste sokma kararı aldığı ve yapılacak testle “travestiler veya cinsel bozukluğu olanlar belirlenerek sözleşmeleri feshedilecek” açıklaması ile trans bireyler ötekileştiriliyor.
- 11 Şubat 2010 tarihli Milliyet gazetesindeki bir haber; bir eşcinsel kadının telefon programına bağlanıp, bir kadınla evlenmek istediğini dile getirdiğine dair haberin başlığında “sapık” sözcüğü kullanılarak, eşcinselliği sapıklık olarak tanımlamış, hakaret, aşağılama ve ötekileştirmeye yol açılıyor.
- 27 Mayıs 2013 tarihli Vatan gazetesindeki bir haber; Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde eşcinsel evliliğin yasa kapsamına alınmasına karşı doğan tepkileri konu alıyor. Cinsel yönelimi farklı olanların söz hakkının tanınmadığı haberin tamamında eşcinsellerin hak mücadelesine karşı olan hareketlerden bahsediliyor, eşcinselleri ‘sapkın’ ve ‘toplum düzenini bozan unsurlar’ olarak görenlerin sözlerine yer veriliyor. Haberin büyük puntolarla atılan başlığı Avrupa’nın genelinde eşcinsellerin istenmediğine dair önyargıyı güçlendiriyor, cinsel yönelimi farklı olanları ötekileştiriyor.

- LGBTİ'lere dönük nefret söylemine neredeyse her gün sayfalarında rastlayabileceğimiz Yeni Akit gazetesinde 17 Ocak 2012 tarihinde ise yazar Fahrettin Dede; eşcinseller için “dönme” tabirini kullanan Serdar Arseven’i para cezasına mahkum eden Yargıtay kararının ardından eşcinsel lobisinin “kültürel atağa” geçtiğini öne sürüyor. Aylin Kulin’in iki erkek arasındaki aşkı konu alan “Gizli Anların Yolcusu” isimli yeni çıkan kitabı için “eşcinselliği meşrulaştırıyor”, hikayeye konu olan aşk için ise, “sapkın yakınlaşma” gibi tabirler kullanıyor. Aynı şekilde, yeni vizyona giren ve cinsel kimlik üzerinden yapılan ötekileştirme, baskı, ve zulmü konu alan Zenne filmi için, “Sapıkların filmine 15 yaş torpili” spotunu koyan yazar, filmde ‘sapık eğilimleri meşrulaştırma çabası güdüldüğü’ ve ‘aseksüellik, biseksüellik, gayliğin normalleştirildiğini’ söylüyor. Bu ifadeleriyle eşcinsel olmayı yanlış, anormal, sapık bir kimlik olarak sunarak eşcinsellere hakaret ediyor, onları ötekileştiriyor.
- 29 Mart 2010 tarihli Radikal gazetesi haberinde ise, bir seri cinayet zanlısının yakalanmasında trans bir bireyin verdiği bilgilerin kullanılması, “Seri cinayetleri travestinin dikkati çözdü” başlığıyla veriliyor. Haberde ısrarla Polen isimli trans kadının kimlik ismi verilirken; konuyla alakası olmamasına rağmen kişinin cinsiyet kimliği vurgulanıyor; translar marjinal unsurlar olarak sunuluyor.
- Bir yaralama olayını konu edinen 11 Haziran 2013 tarihli Habertürk gazetesi haberi ise; yaralama olayını gerçekleştirdiği iddia edilen kişinin cinsiyet kimliğini “Reddedilen travesti müşteriyi bıçakladı” başlığıyla haberine malzeme yaparak, trans bireylerin suçla ilişkilendirilerek haber yapılmasına, bu yolla sözü edilen bireylere yönelik olumsuz algının yeniden üretilmesine, ötekileştirilmesine ortaklık ediyor.
- 1 Mart 2013 tarihli Hürriyet haberine ise “Pattaya’da travesti kurbanı bir Türk” başlığı atılıyor. Gittiği ülkede parasını kaptırdığı iddiası ile polise başvuran kişinin iddialarının yer aldığı haber, basında sıklıkla “travesti” adıyla anılan trans bireylerin suça eğilimli kişiler olarak algılanmasını güçlendiren bir nitelik taşıyor. Aynı haber aynı tarihte Haber Türk gazetesinde “Taylandlı travestiden Türk’e seks tuzağı”, Posta gazetesinde “Travesti kurbanı Türk Tayland’ı karıştırdı”, Şok gazetesinde “Enayiye bak” başlıklarıyla yer aldı.
- 19 Ocak 2011 tarihinde Sözcü gazetesinde yer alan Mehmet Türker yazısında ise yazar; sözünden ve davasından dönen, ihanet eden anlamında

travesti kelimesini kullanmaktadır. Bu ifade toplumda translara yönelik mevcut önyargılarını güçlenmesine temel oluşturabilecek aşağılayıcı bir dil kullanmak yoluyla nefret söylemi içeriyor.

- Ağustos 2015'te İzmir'de 5 yıl önce, Esra Yaşar, Ayşe Selen Ayla, son olarak da Azra Has'ı birer gün arayla öldüren katil Hamdi Ayırı'nın ağır-laştırılmış ömür boyu hapis cezası Yargıtay tarafından onandı. Birçok gazete de bu gelişmeyi sayfalarına taşıdı.

Azra Has'ın trans kadın olması gazete sayfalarında 'takma isimli' travesti olarak yer aldı. Her ne kadar çok sayıda gazete benzer ajans haberini kullansa da Star gazetesi bu haftaki medya taramamızda 'takma isim' takıntısı ile haftanın transfobik haberi başlığının misafiri oldu.

Gazete, seri katilin öldürdüğü trans olmayan iki kadının fotoğrafını kullanırken Azra Has'ın fotoğrafını kullanmamayı tercih etti. Azra'nın kimlikteki ismini yazan Star, 'travesti terörü' haberlerinden dolayı olumsuz bir arka planı olan 'travesti' kelimesiyle öldürülen trans kadını tanımladı.

Birçok trans kadın ve erkek doğumlarında kendilerine atanan cinsiyeti ve haliyle o cinsiyete ait ismi reddediyor. Resmî olarak kimliklerindeki ismi değiştirmeseler bile, kullandıkları isim ile anılmayı tercih ediyor. Medya çoğu zaman bu isimleri 'takma isim' olarak görüyor. Ancak örneğin Cüneyt Arkın hakkında kimse kimlikteki ismi olan Fahrettin Cüreklibatür diye bahsetmiyor. Habercinin etik olarak habere konu olan kişiyi kendini tanımladığı biçimiyle yazmak zorunda olduğunu Star gazetesine ve 'takma isim' takıntılı diğer gazetelere hatırlatmak gerekiyor. Gündelik hayatta, edebiyatta veya akademide sınırları belli olmak koşuluyla 'travesti' kavramı kullanılabilir. Ancak haber dilinin daha nesnel olması açısından yıllardır olumsuz imgelerle beslenen 'travesti' kelimesi yerine trans kadın tercih edilmeli.

- Ağustos 2015'te Önce Vatan gazetesinin köşe yazarlarından Ferda Akgül gündemin koşturmacasından yorulmuş olsa gerek çok mühim (!) bir konu hakkında yazmış: Boşanmış ailelerin çocukları!

"Sabrın hududu" başlıklı köşenin yazarı Akgül Cem ile Gizem başlıklı yazısında kurgusal iki karakter üzerinden okurlarını uyarıyor: Sakın ha boşanmayın yoksa kızınız kötü yola düşer oğlunuz da eşcinsel olur!

Yeşilçam filmlerine taş çıkartacak bir kurguyla dünyanın en eski klişesini yineliyor Akgül: Eşcinsel olmak için muhakkak başından kötü bir şey geçmiş olmalı, tacize uğramalısın veya birileri seni kandırmalı.

Üzgünüz ama eşcinsellik doğuştan gelen bir yönelimdir. Akgül her ne kadar farklı hayaller kurup senaryolar yazsa da; eşcinseller duygusal/cinsel açıdan hemcinsine ilgi duyan kadın veya erkeklerdir. Eşcinsellik uzun yıllar boyunca bilim çevreleri de dahil olmak üzere çeşitli gruplar tarafından bir cinsel kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlandı. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSMIV) ile ve daha sonra 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü de Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) ile eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını aldı ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkardı. Türkiye’de de resmi olarak DSM-IV kullanılıyor.

Akgül’ün yazısı “eşcinselliğin mutlaka bir nedeni vardır ve bu neden de bize dayatılan standart mutlu çekirdek ailedeki bir aksaklıktan kaynaklanıyordur” yaklaşımıyla yazılmış bir yazı. Cevap Kaos GL’nin Sık Sorulan Sorular kitapçığından gelsin:

“Mutsuz bir ailede çocukların hepsi neden eşcinsel olmuyor, ya da mutlu bir ailede çocukların hepsi neden heteroseksüel olmuyor? Eşcinselliğin nedeni, iki yüzyılı aşkın bir süredir araştırılıyor. Bir olgunun nedenini merak etme ihtiyacımız, onu değiştirme isteğimizle şekillenir. Eşcinselliğin nedenini bulmaya ilişkin hiçbir araştırma bugün, “eşcinselliğin nedeni budur” diyemiyor. “Heteroseksüelliğin nedenini” değil de “eşcinselliğin nedenini” araştırma çabası, bizim eşcinselliği “normal olmayan, doğal olmayan” bir olgu olarak algıladığımız sonucunu çıkarır.

“Pozitif bilimler, açıklayamadıkları olgular 25 için “çoklu neden” kuramı ile hareket etmektedirler. Yani eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni genetik, çevresel, psikolojik vs. olabilir ya da hiç biri olmayabilir. Ancak bizim sorgulamamız gereken, eşcinselliğin nedeni değil, eşcinselliği bir nedene bağlama ihtiyacı duyuyor olmamızdır.

“Eşcinselliğin normal bir yönelim olmadığı, mutlaka kötü bir deneyim sonrasında ortaya çıktığına ilişkin yaygın düşüncenin arkasında, eşcinsel erkek ve kadınların küçükken tecavüze veya tacize uğradığı, bu yüzden eşcinsel olduğuna inanmak yatar. Cinsel yönelimi neyin belirlediği ya da bir şeyin belirleyip belirlemediği bugün için bilinmiyor. Ancak bu alanda yapılan araştırmalar, eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni içerisinde taciz ve tecavüz olduğu konusunda bir bilgi vermiyor.”

- Yeni Akit'in Ağustos 2015 sonlarındaki hedefi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve verdiği soru önergeleri idi. Siyasi rakibini ya da düşman olarak gördüğüne yönelik homofobinin tarihi çok eski. Eşcinselliği katıksız kötülük olarak gören ancak insanların öldürülmesini ve savaşları alkışlayan Yeni Akit bakın ne yazmış:

“Millete hizmet için üretilen projelere eşcinsel ve Gezici çevrelerle bir olup eylemler yaparak karşı çıkan CHP, verdiği saçma sapan soru önergeleriyle TBMM'yi çalışamaz hale getirmeye çalışıyor. Vatandaşların çözülmesi gereken onca sorunu varken, CHP'li milletvekilleri 24. yasama döneminde verdikleri ilginç soru önergeleriyle rekor kırdı. Muhalefet partileri ve özellikle de CHP'nin homosever vekilleri Medis'i bakın nelerle uğraştırıyor.”

Cümlelerin sonunda Meclis yerine Medis yazmalarını bir kenara bırakırsak, ne güzel yazmışlar değil mi? Yeni Akit'e hatırlatmakta fayda var: Milletvekillerinin işi soru ve kanun önergeleri vermektir zaten! Arzu edilen tek merkezden yöneltilen ve yurttaşın sorunlarının görünmez kılındığı bir Meclis'se en iyisi vekillerin önerge verme yetkileri kaldırılınsın. Akit de rahatlasın biz de rahatlayalım.

Yine hatırlatmaktan utandığımız bir diğer gerçek de: LGBTİ'ler de yurttaşlardır. Bu coğrafyada yaşayan insanlardır. Ve herkesin sorunlarının olduğu gibi LGBTİ'lerin de sorunlarının çözüm yerlerinden biri de parlamentodur. Eğer ki Anayasa'da eşitlik garantisi altına alınmışsa, eşitliğe aykırı her uygulamayı değiştirmek seçilmişlerin görevidir. Sormamız gereken soru Mahmut Tanal'ın neden LGBTİ haklarına ilişkin önerge verdiği değil; neden bu kadar az milletvekilinin LGBTİ hakları için mücadele ettiği olmalıdır.

Yeni Akit bu 'özel' haberinde bir de Tanal'ın LGBTİ mahpuslarla ilgili önergelerini de yazıyor. Tanal'ın bu önergesinin diğer mahpus ailelerinin tepkisiyle karşılaştığını iddia ediyor. İstediklerini yazmak için yalan söylemek basın etiğinin hiçbir yerine sığmayacağı gibi asparagas haber yapmak hiçbir şekilde de kabul edilemez. Hangi tepkiden bahsediyor acaba Yeni Akit? Mahpus aileleri açıklama mı yapmış? Yeni Akit ailelerle mi görüşmüş? Yoksa bu bilgi ögle uykusunda rüyalarında mı geldi Yeni Akit'e?

- Eylül 2015'te Trabzon'da işlenen nefret cinayeti yerel basında kendisine çokça yer buldu. Trans kadın Tutku Linda'nın müşterisi tarafından yüzden fazla bıçak darbesiyle öldürülmesinin yankısı gazete sayfalarını doldurdu.

Karadenizde İlk Haber gazetesi de cinayeti sayfalarına taşıdı. Ancak gazete için haber değeri taşıyan yüzden fazla bıçak darbesiyle öldürülen bir trans değil; ‘çarpık ilişki’ydi! Haberine başlık olarak ‘Çarpık ilişki cinayeti’ yazmayı uygundu.

Nefret cinayetlerinin hız kesmeden devam ettiği bir coğrafyada, bir kişinin öldürülmesinin ardından ‘çarpık ilişki’ yazmak hangi gazetecilik ilkesiyle açıklanır bilemiyoruz. Biz yine nefret söyleminin neden tehlikeli olduğunu hatırlatalım:

Ayrımcı, ırkçı, homofobik, transfobik unsurlar taşıyan söylemlere nefret söylemi denilmektedir. Bu söylemler barındırdıkları ırkçı, homofobik, ayrımcı unsurlar olmaksızın genelde tek başlarına suç teşkil etmeyen söylemlerdir, ancak hakaret gibi bir suçun konusunu da oluşturabilirler.

Nefret söylemi ayrımcı ideolojilerin görünen yüzüdür. Homofobik ve transfobik nefret söylemlerinin arka planında heteroseksüel ilişkinin tek normal, meşru ve makbul ilişkilene biçimi olduğunu dayatan heteroseksizm ve ikili cinsiyet rejimi yatıyor. Nefret kavramı da sistematik ayrımcılık, ötekileştirme ve yok saymayla iç içe geçiyor.

Nefret söylemi ve yine nefret suçunu yapısal hiyerarşilerden ve güç ilişkilerinden ayrı düşündüğümüzde yanılırız. Nefret, güçlü olandan toplumsal olarak güçsüzleştirilen kesimlere dönük kuvvetli bir saldırı ve susturma eylemidir. Nefret söylemi bir susturma isteğidir. Hedef gösterdiği grubu susturup etkisizleştirmek ister, nefret cinayetlerine ortam hazırlar.

- Vahdet’in 6 Eylül 2015 tarihli sayısında Beşiktaş Belediyesi’nin dergisinde Onur Yürüyüşü’ne yer verilmesi haberleştiriliyor. Ana sayfadan verilen ve gazetenin 13. sayfasında devam eden haberde “CHP’li Beşiktaş Belediyesi vatandaşın vergileriyle çıkardığı dergide cinsî sapkınlardan övgüyle bahsetti” ifadeleri yer alıyor. Vahdet artık gelenekselleşen tarzını sürdürüyor ve KaosGL.org’un haberini olduğu gibi alıp sadece aralara ‘cinsî sapık’ ve ‘sapkın’ gibi ifadeler yerleştiriyor. Nefretin bile orijinaline hasret kaldığımız bu günlerde kendi haberlerini yapmalarını öneriyoruz. İntihalsiz ve nefret söylemi olmayan bir habercilik mümkün!
- Gazetenin 1 Eylül 2015 tarihli sayısında ise yine KaosGL.org’un bir haberi yer alıyor. Kaos GL ve LGBTİ toplumunu hedef göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmayan Vahdet bakın haber sitesinde yer alan bir haber üzerinden neler yazıyor:

“Sapkınların derneği Kaos GL ile Kadın Dayanışma Ağı Nar, yeni bir provokasyona imza atıyor. Ankara’da başlatılan eylemle sokak tabelalarına PKK ve sol terör örgütlerinden kişilerin isimleri konuluyor. KAOS GL ile Kadın Dayanışma Ağı Nar, provokatif bir eyleme başladı. Demek mensupları, Ankara’daki sokak tabelalarına musallat oldu. Yasadışı eylemle sokak isimleri güya değiştirilerek, teröristlerin isimleri veriliyor. Yasadışı etiketlemenin yurt çapında bir eyleme dönüştürülmesi planlanıyor. ALMAN TERÖRİST TABELADA Eylemi gerçekleştirenler, isim belirlemede tahrik edici tercihlerde bulunuyorlar. Sapkınların demeği Kaos GL’den yapılan duyuruda, sokak ismi değişiklikleriyle ilgili bilgiler verildi. Açıklamada, “Redaksiyon Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Atölyesinin Kadın Dayanışma Ağı Nar Kadın Dayanışması Ağı, Ankara’daki bazı sokak ve caddelerin isimlerini kadınların isimleriyle ve sloganlarla değiştirdi” denildi. Buna göre, Alman terör örgütü Baader Meinhof a adını veren Ulrike Meinhof un ismi Ankara’daki bir sokağın tabelasının üzerine bir çıkartmayla yapıştırıldı. Baader Meinhof örgütü, 1960’ların ortalarından itibaren Almanya’da pek çok banka soygunu, cinayet eylemi gerçekleştirdi. SOL ÖRGÜT MENSUPLARI Atölyenin bazı sokak tabelalarında değişiklik yaptığı isimler de şöyle: 12 Eylül öncesinde Devrimci Yol örgütüne mensup olan ve bir çatışmada öldürülen Mine Bademci. Mahir Çayan’ın oturduğu sokağa adı verilen Ayşe Makar, 12 Eylül öncesi silahlı çatışmada öldürüldü. Bir diğer isim Ekin Wan ise, geçtiğimiz günlerde güvenlik güçleri ile çatışmaya giren ve çıplak fotoğraflarıyla gündeme gelen PKK militanı oldu. “Mısır Çarşısı bombacısı” olarak tanınan, 7 kişinin öldüğü olayla ilgili olarak tartışmalı bir şekilde bu suçlamalardan beraat eden Pınar Selek’in adı da kampanya kapsamında bir sokak tabelasının üzerine etiketlendi. Ankara Büyükşehir Belediyesinin yasadışı eylemle ilgili olarak harekete geçmesi bekleniyor.”

- Habertürk gazetesinin 26 Ekim 2015 tarihli sayısında Queen’in 1991’de hayatını kaybeden efsane solisti Freddie Mercury hakkında bir haber yer alıyor. Haberin iddiasına göre, Mercury kütleşen şarkısı Bohemian Rhapsody’de eşcinsel olduğunu anlatıyor. Buraya kadar her şey yolundayken Habertürk haberi, “Bohemian Rhapsody eşcinsellik itirafıymış” başlığıyla veriyor. Haber içinde de eşcinsellikten itiraf olarak bahsediliyor.

Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre itiraf: Başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin itiraf gibi olumsuz anlam taşıyan kelimelerle birlikte anılması; eşcinselliği ‘istenmeyen, saklanması gereken, kusurlu’ bir durum gibi gösteriyor.

- Milli Gazete 3 Aralık tarihli sayısında Bursa Nilüfer Belediyesi ve Özgür Renkler’in 1 Aralık Dünya AIDS Günü etkinliğini haberleştirdi. Kaos GL’den Hasan Atik’in de konuşmacı olduğu etkinliği “Gafletin böylesi” başlığıyla gören Milli Gazete, haber metni içerisinde LGBTİ’lerden ‘sapkınlar’ diye bahsederek nefret söylemini yaygınlaştırdı:

“Sonunda bunu da gördük! Bursa Nilüfer Belediyesi, 1 Aralık Dünya AIDS Günü için düzenlediği panelde, LGBTİ sapkınlarına AIDS ile mücadeleyi ve bu hastalıktan korunma yollarını anlattı. Nilüfer Belediyesi ve LGBTİ sapkınlığının temsilcilerinden “Özgür Renkler LGBTİ Oluşumu” işbirliğiyle demekler yerleşkesinde düzenlenen panelde, HIV/ AIDS virüsü ve korunma yolları konuşuldu. AIDS’in yaygınlaşmasının sorumlularından olan LGBTİ sapkınlarına AIDS’i anlattıran Nilüfer Belediyesi’nin bu tutumu içine düşülen gafleti görmeleri adına önem taşıırken, LGBTİ sapkınlığının sistematik bir şekilde normalleştirildiğini de gözler önüne serdi.”

HIV ile yaşayan bireyleri ve LGBTİ’leri hedef alan Milli Gazete’ye birkaç hatırlatma yapmakta fayda var:

- 1) HIV/AIDS yalnızca LGBTİ’leri ilgilendirmez. HIV bugün dünyada ve Türkiye’de tüm din, dil, etnik köken, meslek, yaş, kadın, erkek, çocukları ilgilendiriyor. Milli Gazete’nin aksine HIV ayrımcı değildir, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği ayırt etmez.
- 2) Herhangi bir toplumsal gruba ‘sapkın’ demek doğrudan nefret söylemi ve ayrımcılıktır. Habercinin görevi kamu yararını gözetmekse, LGBTİ’ler de bu kamunun bir parçasıdır. Görevi gereği objektif olması gereken haberciler kendi ayrımcı ideolojilerini haber metinlerine yansıtamazlar. Milli Gazete nefreti yaygınlaştırarak ve yeniden üreterek suç işliyor.
- 3) Ne HIV/AIDS’e ne de LGBTİ’lere ilişkin herhangi bir bilgisi olmayan Milli Gazete’yi Kaos GL’nin Sık Sorulan Sorular broşürünü okumaya davet ediyoruz. Belki böylece içinde buldukları gafletten kurtulurlar...

4. BÖLÜM

HAK TEMELLİ HABERCİLİK İÇİN BİR KILAVUZ

Haber-yazı ile ilgili genel yaklaşımlar

KaosGL.org haber portalı ve Kaos GL dergisi gerçeklere ve doğrulara saygılı, gelir, cinsiyet, eğitim, etnik/dinsel köken vb. eşitsizliklerden muzdarip olan, “çekinikler/güçsüzleştirilmişler”den yana bir habercilik tarzını benimser. “Sesi duyulmayanın sesi olmak” ilkesinden yola çıkan, nefret söylemi üretmeyen bir habercilikte etik ve siyasal sorumlulukla davranmak ziyadesiyle önem kazanıyor.

Haber yazımına ilişkin nefret söylemi, olayı ve suçu üzerine çalışmalarını neticesince kaosGL.org haber portalı ve Kaos GL dergisinin genel yaklaşımlarını şöyle özetleyebiliriz;

Haber, yorum ve eleştiri özgürlüğünü savunuyoruz. Ancak, haber ile güncel olaylara ilişkin yorum ya da düşünceleri birbirlerinden kesin olarak ayırıyoruz. Bir yazar, makalede aktardığı bilgilerle ilgili kişisel düşüncelerini ancak yazısını imzalayarak belirtebilir.

Gazeteci aktarıcıdır, haberde yorum yapmıyoruz.

Kimseyle aynı fikirde olduğumuzu belirtmiyoruz.

Hiçbir bilgiden sonuç çıkarmıyoruz.

İnsanları ve olayları tek tipleştirmiyoruz.

Kimseyi yargılamıyoruz.

Kimseyi dışlamıyoruz.

KaosGL.org için haber nedir?

- Facebook'ta açılan ayrımcı, homofobik, transfobik, cinsiyetçi gruplardan, sayfalardan ve bunun gibi sitelerden okurları haberdar edebilir, sitenin grubun, sayfanın kapatılması girişimini haber olarak hazırlayabilirsiniz. Bunların kapatılması ise ikinci bir haberdır.
- LGBT'lere yönelik yapılan pozitif ya da negatif tüm açıklamalar ve bu açıklamalardan yola çıkarak hazırlanan bütün haberler.
- Eleştirel medya okur-yazarı olarak yapacağınız bütün medya okumaları haberdır.
- Yazılı medyayı izliyoruz ve düzenli bir medya takibi yapıyoruz. Ancak TV izlenmiyor bu yüzden TV'de olan eşcinsellikle ilgili her türlü gelişme kaosgl.org için haber haline getirebilirsiniz.
- LGBT örgütlerin, anti-otoriter, feminist örgütlerin etkinlikleri, eylemleri kaosgl.org için haberdır.
- Herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğrayan LGBT'lerin ya da LGBT olduğu varsayılan insanların tanıklıkları ve bu süreçte verdikleri mücadele deneyimleri kaosgl.org için haberdır. Mahkeme izleyebilirsiniz, sokak eylemlerini izleyebilirsiniz.
- Ailesiyle cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği üzerinden sorun yaşayan bir LGBT deneyimi, çalışma hayatında cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği ayrımcılığına uğrama halleri haberdır
- Pozitif haberler, başarı örnekleri, istihdam, eğitim, barınma, aile, sosyal hizmetler, gibi alanlarda yaşanan gelişmeler ve deneyimler. Sadece ağlayan, surat asan değil aynı zamanda gülümseten bir site olmak istiyoruz.

Haber Kaynağı

KaosGL.org haberciliğinin esaslarından biri de kaynak gösterimidir. Bu hem emeğe saygı hem de bilgiyle bağlantılı sorun çıkması durumunda önemlidir.

Başka kuruluşların haberlerini kaynak göstermeden yayımlamıyoruz. Haberin içinde, kullandığımız bilgiyi aldığımız kaynağı, "Evrensel gazetesinin haberine göre", www.lkidisl.org sitesindeki bilgilere göre gibi ibarelerle, ya da kimi zaman haberin altına (*) açıklamayla ek kaynakları gösteriyoruz.

Kaynağını bilmediğimiz haberleri yayımlamıyoruz.

Sahibinin izni dışında bilgi, haber, görüntü, fotoğraf, ses, belge kullanmıyoruz; bunları elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanmıyoruz.

Kimliğimizi gizlemiyoruz.

Kayıt dışı/”Off the record”: Açıklanmaması kaydıyla verilmiş bilgi ve belgelerle; haber kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece açıklamıyoruz! Ancak, öncelikle haber kaynağımızı kimliğini açıklaması konusunda ikna etmeye çalışıyoruz.

Haber kaynaklarımızı, aksini gerektiren açık bir neden bulunmadıkça açıklıyoruz. Eğer kaynağın gizli tutulması gerekiyorsa, bunun nedenini belirtiyoruz.

Haberde haber kaynağının ismini açıklıyorsak, muhabir kişiye adını kullanıp kullanamayacağını soruyor. Editör de, haber kaynağının isminin açıklandığı durumlarda muhabire, “kişinin isminin bilgisi dahilinde geçip geçmediğini” soruyor.

Kimi zaman, özellikle de devletle, bakanlıklarla ilgili haberlerde, kaynağın verdiği bilgileri” sağlık bakanlığı yetkililerine” gibi bir girişle verebiliriz. Bu durumda da, bilgilerin doğruluğundan emin olmak durumundayız.

Açıklama nedeniyle, adını vermesek bile, kaynağın tahmin edilebilir olması durumunda, haberi verirken özenli davranmalı, muhabir ve editör durumu tartışmalıdır.

Fotoğraflı/görüntülü haberlerde

- Fotoğraf ve görüntünün güncel olup olmadığını belirtiyoruz, kaynağını yazıyoruz. Fotoğraf seçiminde dikkatli davranıyor, şiddete, cinsellik gösterisine, özel yaşama tecavüz sayılabilecek fotoğrafları yayımlamıyoruz.
- Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğraf, görüntü ve kimliklerini yayımlamıyoruz.

Haberde dengelik / taraflara eşit mesafede durmak

- Haberlerimizi, olayın tüm taraflarının görüşünü alarak hazırlıyoruz. Taraflardan biri işbirliğinden kaçınacak olursa, bu durumu okurlarımıza duyuruyoruz.

Suç, şiddet, çocuklarla ilgili suçlar, iddialar

- “Aksi mahkemede kanıtlanıncaya dek, herkesin masum olduğu” ilkesini aklımızdan çıkartmıyoruz. Haberimizde olayın hangi detaylarına yer vereceğimizi önce birlikte tartışıyoruz. Haberi kullanmaya karar verdiğimizde iddiaları “iddia” olarak yazıyoruz; “Emniyet Genel Müdürlüğü’nün açıklamasına göre...”; “polis in iddiasına göre...” şeklinde ibareler kullanıyoruz.

“Adam kadını öldürdü” değil, “Adamın kadını öldürdüğü iddia ediliyor”; “Tenekeleri çaldı” değil, “Emniyet müdürlüğünün açıklamasına göre, tenekeleri çaldığı iddia ediliyor”; “Kendini yaktı” değil; “Kendini yaktığı iddia ediliyor” diyoruz.

Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda, sanık, tanık ya da mağdur olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ile fotoğraflarını yayımlamıyoruz. Çocuğun kişilik ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmaktan kaçınıyoruz.

Gazeteci şiddete karşıdır. Şiddet kışkırtıcılığı, şiddet çağrıştıran sözcüklerle benzetme yapmıyoruz. Örneğin, “Bomba gibi haber” demiyoruz. “Memur odusu” gibi militarist söylemler kullanmıyoruz.

KaosGL.org haberlerinde kimse “katil”, “terörist” değildir. Birileri böyle söyleyince, bu sözcükler tırnak içinde haberlerde yer alabilir.

Özel yaşamın gizliliği

- Özel yaşamın gizliliğine saygılıyız.

Bir olayı haberleştirirken, olaya karışan kişilere değil, olayın kendisine öncelik veriyoruz. Haberlerimizde kişilere yönelik incitici bir dil kullanmıyoruz.

Üzüntü, sıkıntı, felaket ya da şok halindeki insanlar söz konusu olduğunda, gizliliklere uyarak duygu sömürüsü gibi algılanabilecek haberler yapmıyoruz. Bu kişileri daha da üzecek, sıkıntıya sokacak durumlarından yararlanacak haberler hazırlamıyoruz. “Ben onun yerinde olsaydım...”ı her zaman aklımızın bir köşesinde tutuyoruz. Başkalarının üzüntülerinin gizliliğine saygı gösteriyoruz.

İçerik ve söylemin alternatif kullanımı

Kaosgl.org'da yaygın medyanın görmediği, göstermek istemediğini haberleştirmeyi amaçlıyoruz. Yerel medyaya, ihmal edilenlere yer veriyor, gündemin tek yanlı sunumunu tersyüz etmeye çabalyoruz.

Haberin içeriğini siyasal ve etik olarak uygun bir dille/söylemle kurmaya önem veriyoruz. Yaygın medyanın ırkçı, cinsiyetçi, ayrımcı, belirleyici söyleminden uzak duruyoruz, çalışıyoruz. Mevcut eşitsizlikleri yeniden üretmeye/kurmamaya özen gösteriyoruz.

Yerel kimlikleri/kültürleri marjinalleştiren, ötekileştiren, evcilleştiren ya da metalaştıran yaygın medyanın hegemonik söylemi karşısında alternatif bir söylem geliştirmeye çalışıyoruz.

Siyasal yanlılık

Medya ve siyaset ilişkisini, herhangi bir partiyi veya siyasal gücü desteklemeyi aşan, tüm siyasal ve ekonomik yapının meşruiyetine uzanan daha geniş bir yanlılık kavramı ile sorguluyoruz.

Örneğin; siyasal/ekonomik seçkinlerin söylem ve eylemlerinin takip edilmesine dayalı bir haber yapma alışkanlığının, bu kişilerin temsil ettiği çıkar merkezlerinin siyasal/ekonomik sorunları tanımlama ve çerçeveleme biçimlerin okuyucu ve izleyicilere dayattığını hatırlıyoruz.

“Enflasyon” ile ilgili bir haber yapacaksa, haberimizi “başbakan, ekonomiden sorumlu devlet bakanı” vs. ilişkin bir metin olarak değil, “sokaktaki insanı” merkeze alarak kurguluyoruz...

Suçla ilişkin bir haber yapacaksa, suçu 5N+1K kuralına göre haberleştirmekle yetinmiyor, okuyucuya o suçun toplumsal nedenlerini anlatabilecek bir içerik oluşturmaya çalışıyoruz. Haberimizin arka plan bilgisini, bu amaçla zenginleştiriyoruz.

Transfobi ilgili bir haber yapacaksa, haberimizi “bir mağdur transseksüel” üzerinden kurgulamak ve duygu sömürüsü yapmak yerine, transfobinin varlığı, var olma nedenleri, neden ortadan kaldırılamadığıyla ilgili sorular soruyoruz.

LGBTİ İçerikli Haberlerde Nelere Dikkat Etmemiz Gerekıyor:

Medya çalışanları, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına karşı farkındalığın geniş bir tabana yayılması sürecinde önemli bir rol oynadıklarının bilincinde olmalıdır.

Cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve intersekslerin sorunlarına daha fazla ilgi göstermelidir.

LGBTİ'lerin bedenlerinin cinsel çağrışımlar yaratacak biçimde, gereksizce görselleştirilmesinin önüne geçmeli ve salt cinsel nesnel olarak algılanmalarına izin vermemelidir.

Dilin içinde yerleşik, bir cinsi ya da cinsel yönelimi/cinsiyet kimliğini diğeri karşısında aşağılayan cinsiyetçi ve homofobik/bifobik/transfobik sözcük ve söylemlerin dönüştürülmesi konusunda duyarlı olmalı, yanlı sözcük ve terimleri kullanmak yerine eşitlikçi bir söylemi geliştirmek için çaba göstermelidir.

Medyadaki her türlü içerikte, cinsiyetleri, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun, farklı yaş, görüntü, fikir, görev ve rollere sahip insanların sunumunda, gelenekler, alışkanlıklar, cinsiyetçi, homofobik ve transfobik kalıp yargılar dışına çıkılması konusunda gereken özeni göstermelidir.

Her türlü içeriğin oluşturulmasında, heteroseksüel bireylerin olduğu kadar, LGBTİ'lerin ve LGBTİ oluşu konusunda görüşlerini, deneyim ve uzmanlıkları çerçevesindeki bilgilerini topluma yansıtmalıdır.

LGBTİ'ler arasında olumlu rol modeli olabilecek örneklerin haberleştirilmesi ve programlarda kullanılmasına öncelik vermelidir.

“Gey öğretmen”, “lezbiyen şarkıcı” gibi ifadeler ayrımcılık içerir; çünkü cinsel yönelim(gey, lezbiyen, eşcinsel, biseksüel) ve cinsiyet kimliği (trans) tanımlamaları bir bireyin mesleğini niteleyen sıfatlar değildir. Her nasıl “kadın yazar” gibi ifadeler -“kadın” olmak bireyin yazarlığını niteleyen bir hal olmadığından- cinsiyetçiliği besliyorsa; yukarıdaki gibi ifadeler de homofobi/bifobi/transfobiyi beslemektedir.

Haberin içeriği ile hiçbir ilgisi olmadığı halde kişilerin cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin belirtilmesi de ayrımcılıktır. Heteroseksüel ve erkek bireylerden bahsederken “heteroseksüel” ve “erkek” olduğunu belir-

tilmezken; kadın, eşcinsel, biseksüel ve trans bireylerden bahsederken de haberle doğrudan ilgisi olmadığı durumlarda bu tanımlamaların belirtilmesi gerekir.

“Gey” sözcüğü, erkek eşcinselleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Türkiyeli LGBTİ örgütler, eşcinselliğe dair yabancılaşmanın bir nebze de olsa ortadan kalkması için, yabancı dillerde “gay” olarak kullanılan sözcüğün Türkçe okunduğu gibi yazılmasına karar verdiler. Türk Dil Kurumu da “gey” sözcüğünü, “eşcinsel erkek” tanımı ile Türkçe sözlüğe almıştır.

“Eşcinsel olduğunu itiraf etti” cümlesindeki “itiraf etti” ifadesi medyada ve halk arasında yaygın olan yanlış kullanımlardan biridir. Eşcinsellik, bir suç ya da yanlışlık olmadığı için itiraf edilecek bir durum söz konusu değildir. Bunun yerine “eşcinsel olduğunu açıkladı” cümlesi daha uygundur.

Yaygın medyada trans bireyleri tanımlamak için genellikle “travesti” kelimesi kullanılıyor. Öncelikli olarak, kişinin dış görünüşünden eşcinsel mi, trans mı olduğu ayırımına varmak mümkün değildir. Haberin vazgeçilmez unsuru olması halinde, genel geçer tanımlamalar kullanmak yerine doğrudan kişinin kendisine sorulmalı, mümkün olmadığı durumlarda tanımlamanın doğru kullanımı araştırılmalıdır.

“Travesti olarak çalışan ...”, haberlerde yaygın olarak bu yanlış kullanım tekrar edilmektedir. Travesti olmak, “travestilik” adı altında, gerçekte var olmayan bir meslek olarak sunulmakta ve “fuhuş”la arasında doğrudan bir bağ kurulmaktadır. “Travestilik” diye bir meslek olmadığı gibi, her travesti de seks işçisi değildir.

“Gerçek adı ... olan travesti...” haberlerde trans bireylerin kimlikteki adları kişilerin onayı alınmadan kullanılmaktadır. Bunun yerine kişinin kendisini tanımladığı adı veya adı-soyadı kullanılmalıdır.

Cinsiyet değiştirme/düzeltilme ameliyatı yerine “cinsiyet geçişi ameliyatı” ya da “cinsiyet inşası ameliyatı” ifadelerinin kullanılması gerekmektedir. Atanmış cinsiyeti esas alan “değiştirme” gibi ifadeler transların beyanları ve hissettikleri dışında daha az “kadın” ya da “erkek” oldukları algısının güçlendirerek ötekileştirmeyi arttırmaktadır.

Transseksüel bireylerin cinsiyet geçişi ameliyatları hakkında, haberle hiçbir ilgisi olmadığı halde bilgi verilmesi ayrımcılıktır. Bundan önem ve hassasiyetle kaçınılması gerekir. Yine trans bireylerin geçiş süreçlerini marjinal,

magazinel bir olay olarak haberleştirmek özel hayatın ihlali olduğu gibi; toplumda translara dönük yerleşik önyargıları beslemektedir.

LGBTİ örgütlerin basın açıklamaları, eylemleri sonrasında “Kendini transseksüel, eşcinsel diye adlandıran bir grup” şeklinde bir tanımlama kullanılmaktadır. Bu tanımlama yerine eylemi yapan örgütün ismi ile birlikte “... derneğinin/oluşumunun üyeleri” ya da “.....Derneği/Oluşumu” şeklinde kullanımının tercih edilmesi gerekir.

“Homoseksüel”in İngilizcesi olan “homosexual” sözcüğü, ilk olarak eşcinselliği hastalık olarak tanımlamak için kullanılmış bir sözcüktür. Türkçeye İngilizceden geçmiş biçimde kullanılan “homoseksüel” sözcüğü, halen insanların kafasında “hastalık” algısını yaratabildiğinden, bu yanlış algıyı silmek adına, LGBTİ örgütlerin de tercih ettiği homoseksüel’in Türkçe karşılığı olan “eşcinsel” sözcüğünü kullanmak uygun olacaktır.

“Cinsel tercih” ifadesinin eşcinselliği, biseksüelliği ve transseksüelliği tanımlamak için kullanımı tamamen yanlıştır. Eşcinsellik ve biseksüellik, heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelim; transseksüellik ise bir cinsiyet kimliğidir. “cinsel tercih” yerine, bu tanımlamalara uygun olarak, “cinsel yönelim” veya “cinsiyet kimliği” kavramlarının kullanılması gerekmektedir.

LGBTİ'lere ilişkin haberlerde, eşcinselliğe ilişkin aşağılama amacıyla kullanılan argo sözlüklere gönderme yaparak başlık atılmaması ve bu yönde haber yapılmaması gerekir. “LGBT Derneğinin davası için top mahkemede” gibi gereksiz ima ve göndermelerden kaçınılması, ayrımcılığı tekrar üretmemek adına önemlidir.

LGBTİ'lerin de dahil olduğu olaylarla ilgili haberlerde, LGBTİ'lerin şiddetle ve militarizmle ilişkilendirilmemesi gerekir. “Travesti terörü” ve “travestiler saldırı” gibi ifadelerin kullanılması, kendilerine karşı uygulanan şiddeti göstermeden, trans bireyleri durduk yerde şiddet uygulayan bireylermiş gibi yansıtarak tarafsız habercilik ilkesine ters düşen bir ayrımcılığı içermekle birlikte, genel olarak LGBTİ'ler için de şiddete eğilimli olduğu yönündeki yanlış yargıyı beslemekte; halkı kin ve düşmanlığa sevk ederek LGBTİ'lere karşı şiddeti meşrulaştırmaktadır.

LGBTİ'lerle ilgili konulara, sadece “üçüncü sayfa haberi” şeklinde şiddet ve acı yüklü içeriklerde ya da magazin haberleri içinde değil, gazete ve/veya diğer yayın organlarının niteliğine göre uygun bölümlerinde de yer verilmesi gerekir.

LGBTİ oluşumlarından, sadece LGBTİ'lere ilişkin sorunlar ile ilgili değil, ülke ve dünya gündemi ile ilgili başka konularda da görüş alınırsa, sadece “kendi sorunları” ile ilgilenen ve bu sorunlar üzerinden görünür olan insanlar olarak algılanmasının önüne geçilmiş olur.

LGBTİ'lere ilişkin başarı hikâyelerine de yer verilerek, LGBTİ'lere yönelik önyargı ve homofobiyle mücadeleye katkı sağlamış olmanın yanında, LGBTİ'lerin kendilerini yalnız ve yanlış hissetmelerinin önüne geçilmiş de olur.

LGBTİ'ler için kullanılan “Üçüncü Cins” tanımlaması yanlıştır. Lezbiyen, eşcinsel kadın; gey, eşcinsel erkek demektir. Biseksüel sözcüğü, her iki cinsiyete de cinsel/duygusal yönelimi olan kadın veya erkek bireyler için kullanılmaktadır. Ayrıca transseksüeller de, kendini transseksüel kadın ve/veya trans kadın ve transseksüel erkek ve/veya trans erkek olarak tanımlayabilmektedir. Ayrıca, erkek ve kadın şeklinde ikili cinsiyet tanımlamasının yanında, biyolojik olarak her iki cinsiyetin özelliklerini de taşıyan, doğumda gerek cinsel anatomisi gerekse de cinsel organları tipik erkek veya kadın tarifine uymayan bireyler için interseks sözcüğü kullanılmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet

Kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştiren sözcükler kullanmıyoruz. Bunun yerine, “uygun” sözcükleri düzenli bir biçimde kullanarak, belli bir sözcüğün belli bir insan grubu için neden olumsuz ya da uygunsuz bir anlam kazandığını açıklayarak, toplumda belli kişilere ilişkin algının değişmesinde aktif bir rol üstlenmeyi tercih ediyoruz.

Örneğin, son ekleri “adam, adamı” olan terimler, cinsiyetçi ya da kadınları görünmez kılan sözcükler arasında sayılabilir. Ofisboy, fabrika kızı gibi terimler ise, böyle adlandırılan kişileri çocuk konumuna düşürebilir.

“Adam” yerine “kişi, insan, erkek”; “adam adama” yerine “bire bir, teke tek”, “adam gibi” yerine “doğru dürüst, insana yaraşır” demeyi tercih ediyoruz.

Benzer şekilde, “bilim adamı” yerine “bilim kadını, bilgin” ya da “bilginler”; “devlet adamı” yerine “devlet yöneticisi, politikacı, politik önder”; “iş adamları” yerine “iş çevreleri, işveren çevreleri” ya da “iş dünyası”, “insanoğlu” yerine “insan soyu, insanlık, insan türü, insan toplulukları, halklar” terimlerini kullanıyoruz.

Konuyla ilgili diğer örnekleri sıralamak gerekirse, “centilmenlik anlaşması” yerine “sözlü anlaşma”; “çalışan anne/kadın” yerine “ev dışında çalışan

anne/kadın”, “hizmetçi” yerine “ev işçisi/yardımcı”, “orospu” yerine “fahişe” ya da “seks işçisi”; “kadın sürücü” yerine “sürücü”, “kısır” yerine “çocuğu olmayan” diyoruz.

“Çocuk sarkıntılığı” yerine “çocuk tacizi”, “homo/ibne” yerine “eşcinsel”, “kızlık soyadı” yerine “evlenmeden önceki soyadı” terimlerini kullanıyoruz.

İrkçilik, ayrımcılık

Olayla doğrudan ilgisi bulunmadıkça, insanların işledikleri suçları onların milliyetine, dinine, cinsiyetine, cinsel eğilimine, hastalığına ya da engelli olup olmamasına dayandırmıyoruz. Kişilerin bu özelliklerini vurgulamıyoruz. Ayrımcılık, ırkçılık ve şiddeti kışkırtmaktan kaçınıyoruz. “Rum hırsız”, “Ermeni katil”, “Romen dolandırıcı” gibi tanımlamalar yapmıyoruz.

Benzer biçimde, “Türk”lük vurgusunu da öne çıkartmıyoruz. Örneğin, “Türk’e casus suçlaması” (Hürriyet), “Türk füzelerine savsaklama” (Yeni Asya), “Türkiye karanlıkta kalmaz” (Emek), “Türk kızının dramı” (Günaydın), “Türk kadınının tarihi elbiseleri” (Son Çağrı) gibi başlıkları kullanmıyoruz.

Gazeteci şiddete karşıdır. Her türden şiddeti haklı gösteren, özendiren, kışkırtan yayın yapmıyoruz. Uluslararası anlaşmazlıklarda, şiddeti çözüm yolu olarak savunmuyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Irak’a saldırısının tartışıldığı günlerde Türkiye’nin Irak’a asker göndermesi gündemdeyken “Üç yıl Irak’tayız” gibi bir başlık atmıyoruz. Kendimizi Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ordusu, kurumları ile özdeşleştirmiyoruz. “Başbakanımız”, “yurda döndü”, “anavatan”, “yavru vatan” terimlerini kullanmıyoruz.

Haberlerimizde “şehit”, “terörist”, “provokatör”, “gazi” gibi tanımlamalar yapmıyoruz. Olaylara ve olayların öznelere eşit mesafede durmaya çalışıyoruz..

Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını veya inançsızlığını saldırı konusu yapmıyoruz, insanlar, topluluklar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı, körükleyici yayınlardan kaçınıyoruz.

Millet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan, tüm ulusların, tüm halkların, tüm cemaatlerin ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanıyoruz.

Ayrıca, “engellilik” konusunda da dikkatliyiz. “Özürlü” yerine “engelli” diyor; olayla doğrudan bağlantısı bulunmadığı sürece kişilerin “engelliliklerini” vurgulayacak haberler yapmıyoruz. Kendisini “sakat”, “özürlü” kavramlarını kişilerin kullanımı doğrultusunda kullanıyoruz.

Haberlerimizi nesnel ölçütler kullanarak hazırlıyoruz; sıfat kullanmıyoruz, insanları “güzel”, “çirkin”, “esmer”, “beyaz”, “iyi”, “kötü” olarak sınıflandırmıyoruz.

Şiddetin haberleştirilmesi

Medya çalışanları, LGBTİ’lerin uğradıkları kötü muamele, baskı ve şiddetin haberleştirilmesinde özellikle şu noktalara dikkat etmelidir:

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına dayalı şiddet hiçbir biçimde meşru gösterilmemeli, şiddetin toplumsal düzlemdeki önemini azaltacak sansasyonel ifadelerden ve mizah malzemesine dönüştürme eğilimlerinden uzak durulmalıdır.

Mağdurun kimliği gizli tutulmalı, kimliğin teşhisine yarayacak diğer bilgiler de verilmemelidir (ad, fotoğraf, adres, yerel odaklı haberler için yerleşim birimi vb.).

Konuşulacak kişinin rızası önceden sorulmalı ve kişi, konuşması sonrasında karşılaşılabileceği olası riskler konusunda bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme çerçevesinde mağdura teşhis edilip edilmemeye karar verme hakkı tanınmalıdır.

Cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle şiddete uğrayanlarla ilgili haberlerde mağdurların onurunun korunmasına gereken özen gösterilmelidir. Bu ilke özellikle şiddet sonucu yaşamını yitirenlerle ilgili haberlerde de büyük önem taşımaktadır.

Mağduru küçük düşürücü durumlarda gösteren fotoğrafların kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Taciz ve tecavüz gibi cinsel şiddet suçlarının haberleştirilmesinde kullanılan dile özen gösterilmelidir. Saldırganın ifadesinden yararlanılarak hazırlanan metinlerin mağdur açısından yaralayıcı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu haberlerde kullanılan görsel malzeme ile anlatım biçiminin pornografik ve özendirici cinsel içerikte çağrışımlar yaratmamasına dikkat edilmelidir.

Sorumlu bir anlayış benimsenerek şiddete uğrayan ya da risk altında olanlar, çözüm yolları ve yöntemleri konusunda bilgilendirilmeli, var olan kuruluş ve yardım hatlarının erişim bilgileri haberde yer almalıdır.

LGBTİ'lere yönelik suçlarda medya mağduru ifşa etmektedir. Oysa mağdurun değil, suçlunun deşifre edilmesi gerekmektedir. Mağdurun uğradığı şiddet ve ayrımcılık, mağduru edilgen bir özne biçiminde ortaya koyarak değil; olayın failinin eylemlerini görünür kılacak şekilde ifade edilmelidir. (“dayak yedi” değil, “fail şiddet uyguladı”; “bıçaklandı değil, bıçakladı” vb.).

İntihar Haberleri

“Bireyin kendi öz benliğine yönelik şiddet eylemi” olarak tanımlanan intihar olaylarını, çok mecbur kalmadıkça haberleştirmiyoruz.

Medyada yer alan intihar haberlerinin, taklit intihar vakalarına yol açabileceğini hatırlıyoruz, istatistikler gösteriyor ki, intihar olaylarındaki artış, daha çok kopya edilen intiharın gerçekleştiği bölgede gözleniyor.

Haberleştirmek zorunda kalırsak, haber çerçevesini aşan ve okuyucuyu etki altında bırakacak nitelik ve genişlikte haber hazırlamıyoruz.

İntihar biçimini, olayla ilgili detayları, intihar eden kişinin ismini açıklamıyoruz. Olayı gösteren fotoğraf, resim veya film yayınlamıyoruz. Romantik söylemler, olayı öyküleştiren anlatımlar kullanmıyoruz.

İntihar olayını haberleştirmek zorunda kalırsak, “bir intihar”, “intihardan ölüm”, “bir intihar girişimi” gibi cümleler kullanıyor; “başarılı bir intihar girişimi”, “başarısız bir intihar girişimi”, “okulunun en sevilen ve başarılı öğrencisiydi”... demiyoruz.

Veda mektuplarına haberimizde yer vermiyoruz. İntihar olaylarına, kendimizce, basit açıklamalar getirmiyoruz. “Bu genç çocuk ölmek istedi, çünkü kimse onu sevmiyordu”, “sadece bir yardım çığılığıydı” gibi yargıları habermize yansıtmıyoruz.

Okuru intihara özendirmeyecek, düz bir haber yazıyoruz. Haberin sonuna, intihara eğilimli olanların psikolojik destek alabilecekleri telefon numaralarını ekliyoruz.

5. BÖLÜM

LGBTİ KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET (*İngilizce: GENDER*):

Farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve farklı tarihsel zamanlarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumluluklar bütünü ifade eder. Bu tanım, tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanı sıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ (*İngilizce: GENDER ROLE*)

Toplumsal cinsiyetin bir parçasıdır ve kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bireyler arasındaki biyolojik cinsiyet farkı toplumsal bir eşitsizlik yaratmamaktadır. Ancak, kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları bireyler arasında bir eşitsizlik ve ayrımcılığa sebep olmaktadır. Bu, ataerkil toplumdaki cinsiyetçi yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET/BİYOLOJİK CİNSİYET

İki sabit toplumsal cinsiyet kimliği olduğu düşüncesinin ötesine geçmek, bazılarımız için yeni ve baş etmesi güç bir fikirken, bazılarımız için hayatın ta kendisi. “Biyolojik cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” ayrı, ancak bağlantılı kavramlardır. Biyolojik cinsiyet, genel olarak, bir insanın penis, testisler, vajina, rahim ve benzeri biyolojik özellikleri üzerinden tanımlanır. Bunlar anatomik bakımdan bir kişiyi kadın ya da erkek olarak tanımlayan özelliklerdir. “Toplumsal cinsiyet” ya da tıpta kullanılan terimiyle “cinsellik kimliği” ise çeşitli anlamlarda kullanılır. Bazen “toplumsal cinsiyet” kavramıyla toplumsal cinsiyet rolleri ya da ifadeleri -belli bir zaman döneminde belli bir kültürde “erkeksi” ya da “kadınsı” kabul edilen davranış özellikleri- kastedilir. Bu özellikler, saç şekli ve giyim stilinden, insanların konuşma ya da duygularını ifade etme tarzlarına kadar uzanabilir. “Toplumsal cinsiyet” kavramı, toplumsal cinsiyet kimliğini -erkek, kadın ya da transseksüel olarak kendimize dair içsel algımızı- ifade etmek için de kullanılabilir.

CİNSEL YÖNELİM

Belli bir cinsiyetteki bireye karşı süregelen duygusal, romantik ve cinsel çekimi ifade eder. Cinselliği oluşturan dört unsurdan biridir. Cinsellikle ilgili diğer üç unsur ise; biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet kimliği (erkek ya da kadın olmaya ilişkin psikolojik duyum) toplumsal cinsiyet rolüdür (eril ya da kadınsı davranışları belirleyen kültürel normlara uyum). Tanımlanmış üç cinsel yönelim ise; Kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik, kişinin karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik, kişinin her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüelliktir. Cinsel yönelim, duyguları ve kendilik kavramını içerdiği için cinsel davranıştan farklıdır. Bireyler davranışlarıyla cinsel yönelimlerini ifade edebilecekleri gibi etmeyebilirler de.

EŞCİNSEL

Duygusal/cinsel açıdan hemcinsine ilgi duyan kadın veya erkek. Eşcinsellik uzun yıllar boyunca bilim çevreleri de dahil olmak üzere çeşitli gruplar tarafından bir cinsel kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSMIV) ile ve daha sonra 1992

yılında Dünya Sağlık Örgütü de Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) ile eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını almış ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkarmıştır. Türkiye’de de resmi olarak DSM-IV kullanılmaktadır.

GEY

Erkek eşcinsel. Bu terim, eşcinsel kurtuluş hareketiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, “homoseksüellik”ten politik bir kopuş olarak tanımlanmıştır. “Homoseksüel” kelimesi, tıp tarafından tanımlanmış olduğu halde, “gey” kelimesi, aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel yönelimleriyle yarattıkları hayat tarzını tanımlamak için, eşcinsel bireyler tarafından ortaya konmuştur. Başlangıçta hem kadın hem erkek eşcinselleri kapsayan bir sözcük olmakla beraber, günümüzde sadece erkek eşcinseller kendilerini ifade etmek için kullanmaktadırlar; ancak İngilizcedeki karşılığı olan “gay” sözcüğü yurtdışında gündelik konuşmada her iki cinsiyet için de kullanılabilir.

Bu kelimenin, Türkçe’ye, İngilizce’den olduğu gibi alınması 1980’lere rastlar. 2000’li yıllardan itibaren de, şu an kullanılan haliyle, okunduğu gibi yazılmaktadır. İlk kez, 1999’da Türkiyeli Eşcinseller Buluşması sonrasında “gay” sözcüğü, Türkçeleştirilerek “gey” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eylül 2006 tarihinden itibaren de Türk Dil Kurumu elektronik sözlüğünde gey, erkek eşcinsel olarak tanımlanmaktadır.

LEZBİYEN

Kadın eşcinsel. Sözcüğün kökeni, M.Ö. 6.yüzyılda, Yunan kadın şair Sappho’nun yaşadığı Lesbos (Türkçe adıyla, Midilli) adasından gelir.

BİSEKSÜEL

Duygusal/cinsel açıdan her iki cinsiyete de ilgi duyan kadın veya erkek. Biseksüel bir kimse her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüellik, aynı anda hem bir kadına hem bir erkeğe ilgi duymak, her iki cinsiyetten iki birey ile aynı anda birlikte olmak anlamına gelmez.

HETEROSEKSÜEL

Duygusal/cinsel açıdan karşı cinsiyete ilgi duyan kadın veya erkek. Heteroseksüellik, kendiliğinden ve zorunlu olarak, toplumda egemen olan var oluştür. Toplumda “norm” olan heteroseksüellik olduğundan ve aksini söylemedikçe herkes heteroseksüel sayıldığından heteroseksüel bireyler, kendilerini heteroseksüel diye tanımlamak gereği duymazlar.

CİNSİYET KİMLİĞİ

TRANS

Trans olmak; kişinin ,cinsiyet kimliğinin (kendini kadınla, erkekle özdeşleştirmek, ikisiyle de özdeşleştirmek, hiçbirleriyle özdeşleştirmemek), doğduğu anda atanan (başkaları tarafından fiziksel/genetik özelliklerine bakılarak kadın, erkek veya interseks olarak tanımlanmak) cinsiyetiyle eşleşmemesi durumudur. Trans terimi herhangi bir cinsel yönelimi işaret etmez. Trans kişiler heteroseksüel, eşcinsel, biseksüel veya aseksüel yönelimlere sahip olabildikleri gibi, bu cinsel yönelim etiketlerinin kendilerine yetmediğini veya uymadığını da düşünebilirler.

Halk arasında travesti, ameliyatla kadın olmamış, yalnızca dış görünümü ve davranışlarıyla kadın kimliğine bürünenleri; transseksüel ise giyim ve davranışlardan öte ameliyatla kadın olanları tanımlamak için kullanılan yerleşmiş kelimelerdir. Oysa her iki cinsiyet için de geçerli olmak üzere, kişinin cinsiyet geçişi ameliyatı olması ya da olmaması tanımlamalarda belirleyici özellik olmamalıdır. Kişinin kendisini nasıl hissettiği üzerinden getirdiği tanımlamanın esas alınması gerekir.

İNTERSEKS

İnterseks bireyler, erkek ya da dişi kategorilerine katı şekilde uymayan ya da her iki kategoriye de giren cinsiyet özellikleri ile (kromozomlar, genital organlar ve/veya hormonal yapı) doğar. Doktorlar çoğunlukla ebeveynlere interseks çocuklar üzerinde cerrahi ve başka tıbbi müdahaleler yapılmasını, böylece bedenlerinin görünürde kadın ya da erkek özelliklerine kavuşturulmasını önerir. Tarihsel olarak “interseks” terimi tıbbi müdahale ya da “iyileştirme” gereken bir bozukluk olarak kullanılmıştır. Bu terim son yirmi yıldır interseks hakları savunucuları tarafından yeniden ele alınarak sahiplenilmiş

ve insan hakları temelli bir şemsiye terime dönüştürülmüştür. İnterseks ya da değil, kişilerin cinsiyet özellikleri, doğumları ile birlikte başlar. Öte yandan, bir kişinin interseks olduğu hayatının farklı aşamalarında görünür hale gelebilir (bazı durumlarda doğar doğmaz, bazen çocuklukta, ergenlikte ya da yetişkinliğinde). Çevresindeki koşullara göre kişi kendisinin interseks olduğunu da farklı zamanlarda öğrenebilir. Bunun bir tabu olarak görüldüğü durumlarda interseks bireyin kendisinin farkına varması da gecikebilir. Hatta bazı interseks bireyler interseks olduklarını hiç öğrenememektedir.

HETEROSEKSİZM

Heteroseksüelliğin yegane cinsel yönelim olduğunu ileri süren, diğer cinsel yönelimleri yok sayan, baskılayan ya da aşağılayan ideolojidir. Kadınlara yönelik ayrımcılık olan seksizmin (cinsiyetçilik), heteroseksüel olmayanlara yönelik halidir. Heteroseksizm, heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak görme ve biricik varoluş biçimi olarak dayatma halidir.

Heteroseksizm, Gordan'ın sosyoloji sözlüğündeki tanıma göre, 'Karşı cinsten insanların ilişkiye girdiği heteroseksüelliğin karşıtı olarak aynı cinsten insanların ilişkiye girdiği homoseksüelliğin yer aldığı bir dizi toplumsal arena da hete-11roseksüelliğe ayrıcalıklı rol atfedilen, çok çeşitli toplumsal pratikleri (dilbilimselden fiziksele kamusal ve özel alanda açık ve üstü kapalı olarak) anlatan bir terimdir. Heteroseksizm tek başına eşcinsellik karşısında konumlanan bir durum değildir.

HETERONORMATİVİTE

Bütün bir kültürün sonradan doğallaştırılmış ve idealleştirilmiş heteroseksüel yönelim, pratik, değer ve yaşama biçimine göre tanımlandığı, bu yönelimin dışında kalanların ısrarla marjinalleştirildiği, görmezden gelindiği, baskı ve şiddete maruz bırakıldığı veya en iyi ihtimalle "uysal ötekiler" olarak sindirildiği bir düzeni ifade ediyor. Bu düzen, biyolojik ve toplumsal cinsiyet bakımından birbirlerinden tamamen ayrı oldukları ve birbirlerini aile ve üreme vasıtası ile tamamladıkları düşünülen kadın ve erkek kategorilerine dayandırılır. Heteronormativite sadece zorunlu, doğallaştırılmış heteroseksüelliği içermez; aynı zamanda kadın-erkek ikili karşıtlığına dayanan ve bunun dışında kalanları sistemden dışlayan bir biyolojik ve toplumsal cinsiyet algısını yeniden üretir.

HOMOFOBİ

Genel anlamıyla eşcinsellere ilişkin olumsuz duygu, tutum ve davranışlar olarak tanımlanır. Homofobi, kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret eder. Homofobi, daha bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar vb.) süreçlerin de etkilediği, eşcinsellerin ve biseksüellerin bir dış grup olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli stereotiplerin eşlik ettiği bir gruplar arası ilişki ideolojisi olarak görülebilir. Homofobik ideoloji kendiliğinden kişisel bir özellik olarak değil, belirli bir sosyo-kültürel bağlam içinde oluşur. Kültürel ve bireysel koşullar ve süreçlere dayalı bütün köklerine rağmen pek çok sosyal psikolog, homofobinin ırkçılık ve seksizm(cinsiyetçilik) bağlantıları içinde anlaşılabilceğini düşünür. Homofobi bu anlamda seksizmin önemli bir uzantısıdır. Heteroseksüellikten farklı cinsel yönelimlere sahip insanlara karşı şiddet, erkeklığın, bir anlamda cinsiyetçi kullanımıyla “insanlığın korunması ve kontrolü” için bir mekanizma haline gelir.

TRANSFOBİ

Translara yönelik önyargı ve nefreti anlatır. Biyolojik cinsiyetinden dolayı kendisinden beklenen seksüel ve toplumsal rollere uymayarak cinsiyet değiştirenlere karşı bir tür kaygı ve korku ifadesidir.

6. BÖLÜM

YANLIŞ SORULARA DOĞRU YANITLAR

Mutsuz bir ailede mi büyüdünüz?

“Eşcinselliğin mutlaka bir nedeni vardır ve bu neden de bize dayatılan standart mutlu çekirdek ailedeki bir aksaklıktan kaynaklanıyordur” yaklaşımıyla sorulmuş bir soru. Mutsuz bir ailede çocukların hepsi neden eşcinsel olmuyor, ya da mutlu bir ailede çocukların hepsi neden heteroseksüel olmuyor?

Her şeyi tatmış insanlar hayatında farklılık olsun diye, doyumsuzluktan eşcinselliğe yöneliyor... Siz neden eşcinsel oldunuz?

Bu soru eşcinselliğin nedenine ilişkin bir önyargının uzantısıdır. Cinsel yönelimler ve kimliklerin oluşumu konusunda farklı çevreler farklı önyargılar geliştirebilirler. Örneğin eşcinselliği kapitalizmin artığı olarak değerlendirenler de, yoksulların tek eğlencesi olarak tanımlayanlar da, zenginlerin hafta sonu hobisi olarak yorumlayanlar da vardır. Aslında her grup, eşcinselliği kendi grubunun dışında bir varoluş olarak tanımlama isteği içindedir. Bu, “eşcinsellik öteki grupların içinde olabilir, ancak bizim içimizde olamaz” yaklaşımı ile bağlantılıdır. Eşcinseller toplumun her kesiminde ve her grubun içinde olabilirler. Sadece belli bir meslek grubuna, etnik gruba, yaş grubuna, sınıfa ait olarak kategorilendirilemezler.

Eşcinsellik genetik mi, çevresel mi, yoksa psikolojik mi?

Eşcinselliğin nedenine ilişkin yapılan hiçbir araştırma eşcinselliğin, heteroseksüelliğin, biseksüelliğin nedenini açıklayamamaktadır. Pozitif bilimler, açıklayamadıkları olgular için “çoklu neden” kuramı ile hareket etmektedir. Yani eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni genetik, çevresel, psikolojik vs. olabilir ya da hiçbiri olmayabilir. Ancak bizim sorgulamamız gereken, eşcinselliğin nedeni değil, eşcinselliği bir nedene bağlama ihtiyacı duyuyor olmamızdır.

Küçükken tacize/tecavüze mi uğradın?

Eşcinselliğin normal bir yönelim olmadığı, mutlaka kötü bir deneyim sonrasında ortaya çıktığına ilişkin yaygın düşüncenin arkasında, eşcinsel erkek ve kadınların küçükken tecavüze veya tacize uğradığı, bu yüzden eşcinsel olduğuna inanmak yatar. Cinsel yönelimi neyin belirlediği ya da bir şeyin belirleyip belirlemediği bugün için bilinmiyor. Ancak bu alanda yapılan araştırmalar, eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni içerisinde taciz ve tecavüz olduğu konusunda bir bilgi vermemektedir.

Eşcinsellik günah mı?

Eşcinsellik üzerinden yapılan tartışmalarda kutsal kitaplarda yer alan bazı bölümlerden bahsedilmektedir. Bu konu farklı dinlerde farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Eşcinselliğin yasaklandığını savunan yorumların yanında, bu yasaklamanın rıza dışında gerçekleşen ilişkilere yönelik olduğunu savunan yorumlar da mevcuttur. Direkt olarak kutsal kitapta eşcinsel yönelimin günah olarak tanımlandığı ve cezalandırılması gerektiğine dair bir cümle geçtiği konusunda uzlaşma söz konusu değildir. Eşcinselliği günah olarak değerlendiren dini otoriteler yanında, bir kişinin cinsel yöneliminin o kişiyi günahkar olarak tanımlamayacağı görüşü de, son dönemde bazı dini otoritelerce konu edinilen bir gündem olmuştur. Dinin eşcinselliğe ilişkin yorumları daha çok o toplumun dine yüklediği kültürel anlamlardan doğru ortaya çıkabilmektedir.

Eşcinsellik suç mu?

Tarihin farklı dönemlerinde, farklı ülkelerde, eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelim nedeniyle hapse atılmış, öldürülmüş, işkenceye maruz kalmışlardır.

Örneğin, Almanya'daki Nazi döneminde eşcinsellik suç sayılmış ve soykırım eşcinsel bireylere de uygulanarak toplama kamplarında imha edilenler arasında eşcinsel bireyler de yer almıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde eşcinsellik hâlâ suç sayılabiliyor ve para cezasından ölüm cezasına kadar çok çeşitli şekillerde cezalandırılabilir. Ancak eşcinsellik Türkiye'de suç değil. Yani eşcinselliği yasaklayan herhangi bir kanun maddesi bulunmuyor. Bunun yanında, cinsel yönelimi heteroseksüelden farklı olan bireyleri, uğrayabilecekleri bir ayrımcılıktan koruyacak yasalar da henüz Türkiye'de mevcut değil. Bu nedenle, yasalardaki bazı boşluklar ya da yoruma açık "genel ahlak" gibi kavramlar homofobik yorumlamalarla eşcinsel bireylerin aleyhine uygulamalara yol açabiliyor ve eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelimleri nedeniyle hukuksal süreçte ayrımcılığa uğrayabiliyorlar ve adil yargılanma hakları ellerinden alınabiliyor.

Peki biseksüellik nedir? Bir geçiş süreci mi, kararsızlık mı, yoksa doyumсуzлuk mu?

Biseksüellik, erkek ya da kadın, bir bireyin duygusal/cinsel olarak iki cinse de dönük olma halidir. Biseksüellik, eşcinsellik ve heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelimdir. Biseksüel bir birey, her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duyabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüel bireyler her iki cinsten hoşlanabildikleri için hem eşcinseller hem de heteroseksüeller tarafından kararsızlıkla, doyumсуzлukla suçlanırlar. Bunun gerçeklikle bir bağlantısı yoktur; yanlış bilgi ve önyargıdan kaynaklanır.

LGBTİ dernekleri neden var? Eşcinselliği özendirmeye mi çalışıyorsunuz?

Eşcinsel dernekleri, bireylerin bir araya gelmelerini, örgütlenmelerini sağlamak ve böylece uğradıkları ayrımcılık ve şiddetle mücadele edip, eşcinsel bireyleri güçlendirmek ve desteklemek için vardır. Türkiye'de olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde, lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT)'lerin de bir araya gelip sosyalleşmeye ve ortak politikalar üretip hakları için mücadele etmeye ihtiyaçları vardır. Eşcinselliğe özendirilerek eşcinsel olunacağı düşünesi, temelsiz ve gerçek dışıdır. Cinsel yönelim, özentî yoluyla oluşmaz. Hayatları boyunca toplum tarafından sistematik olarak heteroseksüellik dayatıldığı ve özendirildiği halde cinsel yönelimi eşcinsel/biseksüel olan bireylerin var olması da bunun bir göstergesidir.

Cinsel yönelim bir seçim değildir. Çünkü;

Cinsel yönelim birçok insanda henüz cinselliği yaşamamışken, ergenliğin ilk dönemlerinde ortaya çıkar. Bazı insanlar uzun süre eşcinselliğini heteroseksüelliğe dönüştürmeye çok çalıştığını fakat başarısız olduğunu belirtmiştir. Bu sebeplerden dolayı psikologlar cinsel yönelimin birçok insan için, istediğinde değiştirebileceği bilinçli bir seçim olmadığı görüşündedirler.

Eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik haberlerde bir hastalık gibi gösterilmemelidir. Çünkü;

Psikologlar, psikiyatrlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları eşcinselliğin bir hastalık, ruhsal bozukluk veya duygusal sorun olmadığına karar verdiler. Son 35 yılda yapılan daha objektif çalışmalar bize eşcinselliğin duygusal veya sosyal sorunlarla ilgisi olmadığını göstermiştir. Eşcinsellik geçmişte bir hastalık olarak görülüyordu, çünkü ruh sağlığı uzmanlarının ve toplumun eşcinsellik konusunda önyargılı bilgileri vardı. Bunun sebebi de birçok çalışmanın sadece terapideki eşcinselleri kapsamıydı. Hâlbuki araştırmacılar terapide olmayan eşcinselleri araştırdığında eşcinselliğin bir ruh hastalığı olmadığı anlaşıldı. 1973'te Amerikan Psikiyatri Derneği yapılan yeni araştırmaları önemli buldu ve eşcinsellik terimini ruhsal ve duygusal bozukluklar listesinden çıkardı. 1975'te Amerikan Psikoloji Derneği de bunu destekleyen kararlar aldı. Her iki dernek de eşcinsellik ile hastalık ilişkilendirilmesini sonlandırmak amacıyla ruh sağlığı uzmanlarını uyardı. Bu karar yapılan yeni araştırmalarla her iki kurum tarafından tekrar onaylandı. Türkiye'deki psikiyatri de eşcinselliğin hastalık kategorisinden çıkarılmış halini, yani DSM 4'ü kullanıyor.

Eşcinselliği “tedavi ettiğini”, “terapiyle tedavi edebildiğini” söyleyen kişilere itibar etmemek gerekir. Çünkü:

Eşcinsel yönelimin bir hastalık olmamasına ve eşcinsel bireyleri heteroseksüel bireylere dönüştürmenin hiçbir bilimsel gerekçesi olmamasına rağmen, bazı bireyler kendilerinin ya da başkasının(örneğin çocuklarının) cinsel yönelimini değiştirme arayışı içine girebilirler. Böyle bir terapi yapan bazı terapistler hastalarının cinsel yönelimini değiştirdiklerini (eşcinselden heteroseksüele) raporlamışlardır. Yakından ve detaylı inceleme bu raporların pek çok yönden şüphe yarattığını gösteriyor: pek çok yargı ruh sağlığı uzmanlarından çok cinsel yönelim hakkında ideolojik fikirlere sahip olan kurumlar

tarafından öne sürülmüş; tedaviler ve getirileri zayıf belgelerle kanıtlanmış ve tedaviden sonraki hasta takip süresi çok kısa tutulmuş. 1990'da Amerikan Psikoloji Derneği, değiştirme terapisinin işe yararlılığı konusunda hiçbir bilimsel bulgunun olmadığını ve bu terapinin yarardan çok zarar verdiğini belirtmiştir. Bir kişinin cinsel yönelimini değiştirmek sadece cinselliğini değiştirme meselesi değildir; o kişinin duygusal, romantik ve cinsel hislerini, ayrıca sosyal kimliğini ve öznelliğini değiştirmeyi gerektirir. Bazı ruh sağlığı ilgilileri cinsel yönelimi değiştirmeye yeltense de diğerleri, hastalık olmayan ve tamamen insanın kişiliğine ait bu özelliğini değiştirme denemelerinin etik olup olmadığını tartışıyorlar. Eşcinsellerin hepsi cinsel yönelimlerini değiştirecek terapiye ihtiyaç duymuyor. Eşcinseller de herhangi biri gibi herhangi bir sebepten tedavi isteyebilir. Eşcinselliklerine bağlı olarak da açılmayla ilgili yardım veya önyargı, şiddet ve ayrımcılıkla baş etmeyle ilgili psikolojik destek isteyebilirler.

7. BÖLÜM

NEFRET NEDİR?

Nefret Suçları

Nefret suçları, eşitlik ve birlikte yaşama idealine yönelik tehdit teşkil eden ayrımcılık ile oldukça bağlantılıdır. Ayrımcılık ve nefret suçları; hoşgörüsüzlük, önyargı, nefret tarafından beslendiklerinden, ortak bir politik tutumun sonucudurlar. Kimliklerinden dolayı bazı kişilerin hizmet almamaları gerektiğini düşünen zihniyet ile yine kimliklerinden dolayı bazı kişilerin öldürülmeleri, dövülmeleri vb. sonucuna varan zihniyetin birbiri ile oldukça iyi anlaşacakları kuşku götürmez.

LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık incelenir, cinsel yönelimler ve cinsiyet kimliklerinin eşitliği üzerinden talepler sıralanırken Nefret Suçlarının önemi de ortaya çıkmaktadır. Gerek bir ideoloji olarak heteroseksizmin dışı vurum araçlarından biri olması, gerekse de toplumsal barış karşıtı diğer ideolojilerle kardeşliği nefret suçlarının hukuki sonuçlarının yanında tahmin edilenden daha fazla politik karşılıklarının olduğunu da göstermektedir. Ayrımcılık belirli bir grubu haklarından yoksun bırakmak suretiyle, nefret suçları da belirli bir grubu suç hedefi haline getirmek suretiyle eşitliğe zarar verirler. Her iki durum da, tüm insanların eşit oldukları evrensel hukuk prensibine aykırı bir pratiğe yol açmaktadır.

En sade hali ile bir suçun nefret motivasyonu ile işlenmesi, nefret suçu olarak tanımlanır. Yani; *Nefret Suçu = Suç + Nefret (Saiki) Motivasyonu* şeklinde ifade edilebilir.

Bu tip suçlarda failin mağduru hedef almasında mağdurun aidiyetleri, kimlik göstergeleri gibi sebepler rol oynar.

AGİT'in üzerinde çalıştığı ve şu aşamada ulaştığı tanım ise aşağıdaki gibidir:

Mülklere karşı işlenenler de dâhil olmak üzere, kurbanın ya da mülkün, ya da suç hedefinin; üye olduğu, bağlantısı bulunduğu, desteklediği, bağlı bulunduğu veya ilişkisinin olduğu, gerçek ya da farz edilen ırkı, etnik kökeni, dili, rengi, dini, cinsiyeti, yaşı, akıl ya da fiziksel engeli, cinsel yönelimi ve benzer bir diğer faktörden dolayı işlenen suçlara Nefret Suçları denilmektedir.

Görüldüğü gibi; nefret suçlarını daha iyi anlayabilme yolunda saik kavramı oldukça önemli bir yer teşkil ediyor. Hukuki terim olarak saik ya da motivasyon; faili suç işlemeye sevk eden, götüren duygu veya menfaate denilmektedir.

Bir Suçun Nefret Suçu Olup Olmadığına Nasıl Karar Verilebilir?

Bütün suçlar nefret motivasyonu taşımadığı gibi, azınlık ya da dezavantajlı kimliklere mensup kişilerin mağduru oldukları suçların hepsi de nefret suçu olmayabilir. Mesela, bir LGBTİ birey öldürüldüğünde bu direkt bir nefret suçu mudur? Ya da öldürülenin cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği bu suça nefret suçu diyebilmek için yeterli midir?

Bir suça nefret suçu diyebilmek için pratik olarak iki soru sorulabilir;

1- *Suç teşkil eden bir fiil var mı?*

2- *Nefret saiki mevcut mu?*

Bu iki şart bir arada mevcutsa ancak nefret suçundan bahsedilebilir. Birinci şartın var olup olmadığının tespiti, işlenen fiilin Ceza Kanunu'nda bir yaptırıma bağlanıp bağlanmadığıdır. Fiil, kanun tarafından ceza öngörülen fiillerdence birinci şartımız gerçekleşmiş demektir. İkinci şart yani nefret saikinin tespiti için aynı kolaylık ne yazık ki söz konusu değildir.

En önemli ve genelde kafa karışıklığına yol açan bölüm; nefret saikinin varlığının nasıl tespit edileceği meselesidir. Bir olayda “nefret saiki vardır”

diyebilmek için, nefretin duygusunun bizzat varlığını analiz etmek gerekir mi, sorusuna AGİT dokümanlarındaki yaklaşım; nefretin çok yoğun ve özel bir duygusal durum olduğu bunu ölçmek, tartmak gibi bir yol yöntemin de aranması gerektiği yönündedir.

Mevzuatlarına nefret suçunu dâhil eden ülkelerin yaptıkları yasalar incelendiğinde ise bu konuda iki temel eğilimin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu her iki eğilim “Nefret saiki mevcut mu?” sorusuna farklı metotlarla cevap aramaktadır. Bu nedenle önce bu iki farklı eğilime değinip, ardından “Nefret saiki mevcut mu?” sorumuza yeniden döneceğiz.

Kimi ülkeler “düşmanlık modeli” olarak adlandırılan ve failin suçu işlerken nefret duygusu içerisinde olduğunun ispatını zorunlu gören yasaları mevzuatlarına dâhil etmişler, kimi ülkelerse; “ayırıcı seçim modeli” yani failin suçu işlerken belirli bir kimliğe sahip kişileri hedef aldığı ancak nefret duygusunun ispatının aranmadığı bir yasal düzenlemeyi benimsemişlerdir.

“Nefret saiki mevcut mu?” sorusuna dönecek olursak;

Düşmanlık modelinin cevabı; fail suçu işlerken nefret duygusu içerisindeyse ‘evet’tir.

Ayırıcı seçim modeli ise nefret duygusunu aramaz, mağdurun kimliğinden dolayı hedef alınmış olmasını, nefret saikinin varlığı için yeterli görür.

O halde, suç olan bir fiilin nefret saiki ile işlendiği sonucuna varmak için iki yöntemimiz var; biri katı ve dar olan düşmanlık modeli, ikincisi ise geniş ve esnek ayırıcı seçim modelidir. Belirtmek gerekir ki, ayırıcı seçim modeli’nin, nefret suçlarının yarattığı toplumsal kasvetle mücadelede daha etkili bir yöntem olacağı açıktır. Çünkü sadece homofobi ya da transfobi değil; onların yol açtığı sonuçlar da, ayırıcı seçim modeline göre nefret suçudur. Mesela; gey olduğu için yeterince güçlü olmayacağını varsaydıkları birine saldırarak cüzdanını alan failer bizzat nefret duygusu içerisinde olmaksızın, hedeflerini ait olduğu kimlikten dolayı seçmişlerdir. Bu örnekte, düşmanlık modeline göre nefret suçu oluşmazken, ayırıcı seçime göre oluşur.

Bir başka olasılık da, işlenen fiilin suç olarak tanımlanmamış olması yani birinci şartın olmadığı, ancak nefret motivasyonunun olduğu durumlarıdır. Her fiilin suç teşkil etmediğini yukarıda da açıklamıştık. Suç teşkil etmeyen bir fiilin, nefret saiki ile gerçekleştirilmesine de nefret olayı denilmektedir. Bazı ülkeler nefret suçları yanında, nefret olaylarının da veri takibini yapmaktadır.

Nefret Suçu Yasaları

1920'lerin ABD'sinde FBI tarafından, özellikle siyahlara yönelik önyargı ile işlenen suçlar ayrı bir kategoride soruşturulmaya başlansa da, Nefret Suçu Kavramı 1980'lerde ortaya çıkmıştır. İlk Nefret Suçu Yasası 1978'te California'da kabul edilmiş ve akabinde önce ABD'de, 1990'larda da Avrupa'da hızla yayılmaya başlamıştır.

Türkiye Ne Yapıyor?

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireylere yönelen nefret suçlarına dair nefret suçu yasaları Türkiye mevzuatında mevcut değildir. Nefret saiki cezasız bırakıldığı gibi, haksız tahrik uygulamaları ile ceza indirimlerine gidilmektedir.

Neden Nefret Suçu Yasaları Olmalı?

Nefret suçları sadece kurbanı değil kurbanın ait olduğu kimliği de hedef alan suçlardır. Bu suçların sonuçlarını sadece kurbanda değil, kurbanın hedef alınmasına yol açan kimliğine mensup diğer kişilerde de göstermesidir. Diğer suçlardan daha fazla kişiyi etkiler. Bir transeksüel öldürüldüğünde diğer transeksüeller de aynı korkuyu yaşarlar ve belki hayatlarında birtakım kısıtlamalara gider devletin almadığı önlemi kendi imkânları ile sağlamanın tedirginliği içerisinde yaşarlar. Nefret suçlarının, amaç ve sonuçları açısından sosyal anlamları vardır. Nefret suçları, hedef gruba bu toplumda güvende olmadıkları ve iyi karşılanmadıkları, sıradakinin grubun diğer üyelerinden biri olabileceği mesajını vermektedir. Toplumsal huzuru bozar ve bu hedef grubun kendini korumasız ve güvensiz hissetmesine sebep olur.

Bu hali ile toplumda farklı kimliklerin bir arada yaşamasına yönelik ciddi bir tehdit içerirler, hatta bu hedef grup tarihsel olarak da böyle bir hikâyeye sahipse bu sonuçlar daha derin yaşanır.

Bu suçların diğer alelade suçlarla aynı kefedede tutulması, gerekli önemin verilmemesi veya etkili bir önlem geliştirilmemesi, vatandaşların nefret suçu işlemeye toplumsal bir onay verildiğini düşünmelerine yol açar.

Sembolik bir anlamı vardır. Toplumun bazı suçlara karşı tavrını simgeler.

Tüm bu nedenlerle, bağımsız bir suç olarak tanımlama veya ceza arttırım sebebi saymak şeklinde nefret suçları; odağında olan bütün toplumsal grupları kapsayacak şekilde yasalaşmalıdır.

Nefret Söylemi

Ayrımcı, ırkçı, homofobik, transfobik unsurlar taşıyan söylemlere nefret söylemi denilmektedir. Bu söylemler barındırdıkları ırkçı, homofobik, ayrımcı unsurlar olmaksızın genelde tek başlarına suç teşkil etmeyen söylemlerdir ancak, hakaret gibi bir suçun konusunu da oluşturabilirler.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce 1997 yılında kabul edilen bir tavsiye kararında ise nefret söylemi şöyle tanımlanır;

“İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, anti-Semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret, saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü içermektedir.”

Nefret Söyleminde en çok tartışılan husus, ifade Özgürlüğü ile nefret söylemi arasında özgürlükler aleyhine işlemeyecek bir denge kurulabilmesi meselesidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. Maddesine göre ifade özgürlüğü;

- 1- Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
- 2- Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ise ifade özgürlüğü 25. Madde ile koruma altına alınmıştır;

“Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.”

Kimi görüşler nefret söyleminin yasal bir yaptırıma bağlanarak bir nevi yasaklanmasını, kimisi de ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Örneğin; Avrupa ülkeleri ve Kanada'da nefret söyleminin, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemesi eğilimi söz konusudur ancak ABD'de tersine, nefret söyleminin dahi ifade özgürlüğü kapsamında korunması ve her türlü düşünce ve önyargının toplum önünde tartışılması gerektiği görüşü hâkimdir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de; ifade özgürlüğünün düzenlendiği 10. maddenin 2. paragrafı uyarınca, bunun sadece kabul gören, zararsız veya kayıtsızlık içeren “bilgiler” ve “fikirler” için değil; aynı zamanda kırııcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerli olduğunu 1976 yılında verdiği Handyside-İngiltere kararı ile deklare etti. Mahkeme, ifade özgürlüğünün, demokratik toplumun esaslı temellerinden biri olduğunu, sadece memnuniyetle kabul edilen veya saldırgan ya da farklı olmayan bilgi ve düşüncelerin değil, aynı zamanda devleti veya toplumun bir kesimini sarsan, şok eden ve endişelendiren bilgi ve düşüncelerin de ifade özgürlüğü kapsamında korunduğunu belirtmiştir. Çoğulculuk, hoşgörü ve açık görüşlülüğün bunu gerektirdiğini belirten AİHM, bu ilkeler olmadan demokratik toplumdaki bahsedilemeyeceği kanaatindedir. Burada mesele nefret söyleminin de bu kapsama dâhil edilip edilmeyeceği hususunda düğümlemektedir.

“Yeşil Ceketler” olarak bilinen Jersild-Danimarka davasında, Bir gazetecinin aşırı sağcı bir grup (Yeşil Ceketler) üyeleri ile yaptığı söyleşiyi yayınlamasından dolayı, ırkçı düşüncelerin yayılmasına yardımdan dolayı aldığı cezanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini, demokrasilerde basın fonksiyonunu göz önüne alarak karar vermiştir.

Bu örnekte, ifade özgürlüğü sınırlarını geniş yorumlarken; Feret-Belçika Davasında ise; ırkçı, yabancı düşmanı seçim propagandası yapan Feret'in Belçika Mahkemelerinden aldığı cezanın ifade özgürlüğü koruması kapsamında değerlendirmemiş; Madde 10'un ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Mahkeme ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verirken, sözleşmenin 17. maddesi olan “Hakların Kötüye Kullanılması Yasağı”nın ihlal edildiği iddiasını da temelsiz bulurken; sözleşmenin sözüne ve ruhuna aykırı eylemlerin önlenmesi hususunda Madde 17’nin önemine dikkat çekmiştir.

AİHM’den devam edecek olursak, Nefret Söylemi-İfade Özgürlüğü ilişkisi incelediği BALSYTÉ-LIDEIKIENÉ v. LITHUANIA kararında Polonyalı ve Museviler hakkında ırkçı, milliyetçi ibareler bulunan bulunduğu için toplatılan ve dağıtımı durdurulan 2000 Litvanya takviminin yayıncısı AİHS 10. maddesi ile korunan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etse de Mahkeme, müdahalenin demokratik bir toplumda gerekliliği ve başkalarının şöhret ve haklarının korunması cümlesinden sözleşmenin 10/2 gereği ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Yine Leroy v. France, kararı da benzer şekilde nefret söylemi nedeniyle verilen yerel mahkeme kararlarının İfade Özgürlüğünü ihlal etmediği sonucuna vardığı kararlardan biridir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi ise; Faurisson-Fransa kararında, Holocaust’un katliam olmadığı akademik bir şekilde ifade edilmesinden dolayı mahkum edilen Faurisson’un mahkumiyetinin Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi 19. Maddesi ile korunan, ifade özgürlüğünü ihlal etmediği sonucuna varmıştır.

BM İnsan Hakları Komitesi ifade özgürlüğünün aynı sözleşmenin 20. maddesi yani “savaş propagandası ve düşmanlığı savunma yasağı ile (1. Her türlü savaş propagandası hukuk tarafından yasaklanır. 2. Ayrımcılığa, kin ve nefrete veya şiddete tahrik eden herhangi bir ulusal, ırksal veya dinsel düşmanlığın savunulması hukuk tarafından yasaklanır) 19. maddenin birlikte yorumlanması gerektiği görüşündedir.

Nefret söyleminin “yasak” kapsamında yer almaması gerektiğini savunanların farklı gerekçeleri şu şekilde özetlenebilir;

- a- Nefret Söylemine karşı mücadele etmenin en gerçekçi yollarından biri bu nefretin nasıl bir şey olduğunu görünür olmasıdır.
- b- Toplumun tepki vermesi gereken bir söylemi, yer altına hapsederek görünmez kılacaktır.

- c- Yasak olması Nefret Söyleminin ifade edilme oranını ve şiddetini yasağa bir nevi tepki olarak arttıracaktır.
- d- Demokrasi problemleri bastırarak çözme yöntemini benimsemediğinden demokratik bir yol değildir.
- e- Yasaklar bazen ulaşılmak istenen sonucun tam tersini doğurabilir (mesela kendisini hedef alan Nefret Söylemine karşı sözlü cevap veren bir kurban birden aynı yasak nedeniyle hapis cezasının muhatabı haline gelebilir)

Nefret söyleminin yasaklanmasını savunanların argümanları ise, ifade özgürlüğünün diğer temel haklardan bağımsız ele alınamayacağı, nefret içerikli söylemlerle diğer temel hakların da ihlal edileceği ve nefrete konu olan grubun kendini güvende hissedememe, kendi kimliğini ifade edememe gibi sonuçlara götüreceği şeklindedir.

Türkiye’de medyanın sık sık tarafı, önyargılı ve ayrımcı bir dil kullandığına tanık oluyoruz. Haberlerde, özellikle de manşetler ve haber başlıklarında kullanılan provokatif, ırkçı, homfoobik, transfobik, cinsiyetçi ve ayrımcı dil, toplumda düşmanlık ve ayrımcı duyguları tetikleyen, kalıp yargıları güçlendiren birer araca dönüşüyor. Her ne kadar evrensel ve ulusal gazetecilik ilkeleri, hatta bazı medya kuruluşlarının kendi gruplarının yayınladığı basın etik ilkeleri bulunsa da birçok haber ürünü bu ilkeleri ihlal edebiliyor. Böyle bir dilin kullanılması ise toplumda huzursuzluk ve savunmasız gruplara yönelik yaygın bir önyargının yerleşmesine yol açıyor. Hedef alınan kişi ve gruplar ise tedirginleşiyor, sessizleşiyor ve demokrasinin olmazsa olmazı olan sosyal ve siyasal yaşama katılım şanslarından zorunlu feragat ediyorlar. Bu kışkırtıcı ve hedef gösterici dil kullanımı zaman zaman düşmanlaştırılan ve marjinalleştirilen grupların üyeleri ya da mekânlarına yönelik saldırılarla sonuçlanabiliyor.

Nefret söyleminin temelinde önyargılar, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, tarafgirlik, ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi yatar. Kültürel kimlikler ve grup özellikleri gibi unsurlar nefret söyleminin kullanılmasını etkiler, ancak özellikle de, yükselen milliyetçilik ve farklı olana tahammülsüzlük gibi koşullarda, nefret dili yükselir ve etkisini artırır.

Dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medya (basın-yayın) en etkin kültürel iletkenlerden biridir. Bundan dolayı, çeşitliliği ve farklılığı öne çıkarmaya

gücü olduğu kadar, bu çatışmayı sıradanlaştırma ve yayma konusunda da son derece etkili ve yönlendirici olabilir. Medya sorumsuz veya dikkatsiz davranırsa, ırkçılığı ve kişilerin birbirine karşı nefret duyguları üretmesini tetikleyebilir, besleyebilir ve güçlendirebilir; en kötüsü de bu tür tutumları meşrulaştırıp haklı çıkarabilir.

Basın özgürlüğü ilkesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, Amerika Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı gibi uluslararası belgelerde tanımlanıyor.

Bu belgelere göre, “Herkes düşünce ve ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, herkese bilgi ve düşüncelerini özgürce yayma hakkını da verir.” Ancak, bu özgürlüklerin kullanılmasında, bazı standartların da gözetilmesi gerekiyor. Gazeteci kuruluşlarının bu alanda düzenlediği pek çok belge bulunuyor.

www.pembehayat.org

www.kaosgl.org